

oudheidkundige vereniging

MEDENBLICK

Raadhuis

Medemblik geproblemen

OPGERICHT 1962

Inhoud

Pagina

Inhoud	
Voorwoord door Sjaak Pronk en Ad Kamma	1
Historische mortiergranaten van de West-Friese Admiraliteit uit de Westerhaven van Medemblik door Michiel Bartels	2 - 9
Het Medemblikker Tolhuis; de ooit zo markante voorpost van onze stad door Ad Kamma	10 - 14
Gedicht door Dick van Hoeve	15
Piet Ruiter: kapper en lokale fotochroniqueur door Arnold de Greeuw en Ad Kamma	16 - 27
Toen het nieuwe stadhuis. En nu? door Ad Dudink	28 - 34
Medemblik en de industrialisatie na WO II (5) door Sjaak Pronk	35 - 47
Jaarverslag 2017-2018 door Ronald Boekel	48
Colofon	

Voorwoord

Het is ons als redactie een genoegen om u de 27^e editie van de Jaaruitgave van de Oudheidkundige Vereniging “Medemblick” te presenteren. Het is echter een editie waar allereerst een mededeling op zijn plaats is. We hebben als redactie helaas afscheid moeten nemen van Jacqueline Mul. Het bleek voor haar niet mogelijk om de redactionele activiteiten voort te zetten. We zijn Jacqueline dankbaar voor haar ideeën en inzet in de afgelopen jaren.

Het eerste artikel in deze uitgave gaat over de mortiergranaten die in de Westerhaven zijn gevonden tijdens het uitbaggeren van de haven in 2016-2017. De granaten vertellen het verhaal van de marine-activiteiten in Medemblick en de oorlogsvoering ter zee. Een boeiende presentatie is in 2018 over dit onderwerp vertoond door Michiel Bartels van Archeologie West-Friesland in Sint Pieter. Op ons verzoek heeft Michiel zijn eerdere lezing omgewerkt tot een interessant artikel.

Vele Medemblickers kunnen zich het Medemblicker Tolhuis nog herinneren. Op de hoek van de Streekweg en de Tolweg in Hoogkarspel stond, sedert 1729, het in opdracht van het gemeentebestuur van Medemblick gebouwde Tolhuis. Deze uitspanning werd in 1973 jammer genoeg geheel door brand verwoest. Maar wat is het verhaal achter dit gebouw en waarom richtte het stadsbestuur een gebouw op buiten haar eigen stadsgrens? Ad Kamma heeft zich verdiept in deze vragen en komt met de nodige antwoorden.

Dick van Hoeve is een gepensioneerd docent aan ROC Alkmaar en lid van de Dichterskring Alkmaar. Eerder publiceerde hij gedichten in o.a. West-Friesland Oud & Nieuw. Met zijn kennis van Medemblick, via de watersport opgedaan, is aan hem het idee voorgelegd om een gedicht voor onze Jaaruitgave te schrijven. Wij zijn ingenomen met zijn treffende creatie. Overigens is duidelijk geworden dat er meerdere mooie gedichten met een historisch karakter over Medemblick zijn geschreven. De redactie is voornemens om er jaarlijks een in de Jaaruitgave op te nemen.

Het foto-oeuvre van Piet Ruiter, dat veel alledaagse onderwerpen uit onze stad als onderwerp heeft, is zeer omvangrijk. Piet mag daarom gerust een belangrijke beeldchroniqueur van Medemblick genoemd worden. Reden waarom Arnold de Greeuw en Ad Kamma een mooie uitsnede uit het werk van Piet hebben samengesteld en in deze Jaaruitgave presenteren.

Het voormalige stadhuis van Medemblick is bij ons allen zeer bekend. Velen kunnen zelfs ook de naam van de bekende architect aan dit monumentale gebouw verbinden. Maar wat is nu precies de ontstaansgeschiedenis van dit markante bouwwerk? Ad Dudink doet één en ander uit de doeken en verhaalt over een enerverende periode in onze lokale geschiedenis met de donkere oorlogsjaren 1940-1945 als tragisch decor.

Ook in zijn vijfde bijdrage maakt Sjaak Pronk ons weer deelgenoot van de vele interessante kanten en facetten van de industrialisatie van Medemblick na de Tweede Wereldoorlog. Een belangrijke pijler werd en wordt nog steeds gevormd door een cluster van kunststofverwerkende bedrijven. We zien in het artikel niet alleen oude bekende bedrijven, maar ook nieuwe innovatieve ondernemingen langskomen waarvan de namen en activiteiten ons minder bekend voorkomen.

Gewoontegetrouw besluiten we deze Jaaruitgave met het verslag van het bestuur. Hierin blik het bestuur terug op het verenigingsjaar 2017-2018.

Wij wensen u veel leesplezier.

Namens de redactie,
Sjaak Pronk/Ad Kamma

Historische mortiergranaten van de Westfriese Admiraliteit uit de Westerhavens van Medemblik

Tussen oktober 2016 en maart 2017 is in de Westerhaven van Medemblik een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Aanleiding was het uitbaggeren van de haven.

Afb. 1: Impressie van het baggerwerk in de haven van Medemblik, 2016.

Bij deze campagne en uit eerder baggerwerk in 2008 zijn in totaal 10 grote, zware mortiergranaten gevonden. Het betreft hier de grootste collectie in Nederland uit een archeologische opgraving. De granaten vertellen het verhaal van de marine-activiteiten in Medemblik en de oorlogsvoering ter zee¹.

De havens van Medemblik

De Wester- en Oosterhaven zijn waarschijnlijk beide uitbreidingen van oude stadsgrachten. Op de oudste kaart van Medemblik uit 1560 zijn al verschillende sloten zichtbaar op de locatie van de latere Oosterhaven. Het meest oostelijke deel van de latere haven, ten noorden van kasteel Radboud, vormde een stadsgracht. Mogelijk maakte dit deel van de gracht vroeger deel uit van de slotgracht. Het is goed mogelijk dat het vierkante perceel ten noorden van het kasteel een overblijfsel is van de voormalige voorburcht (het Bolwerk). Waarschijnlijk bevond de ingang naar het Bolwerk zich aan de westzijde, waardoor deze mogelijk ook binnen de latere Oosterhaven viel. De Oosterhaven doorsneed eveneens een gebied dat in de 15de eeuw als de "hofweyde" werd aangeduid.

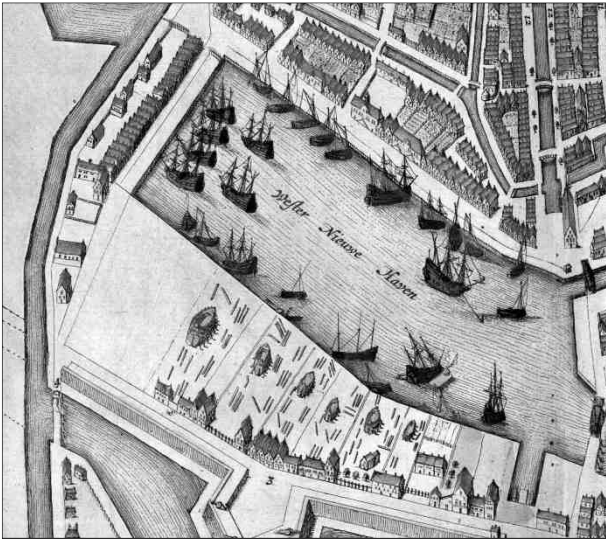
Op de locatie van de huidige Westerhaven is op de oudste stadsplattegrond nog geen gracht te zien. De schets van de belegering van de stad door prins Maurits in 1588 van de Westerhaven toont wel een gracht.

In 1577 besloot Medemblik tot de aanleg van een nieuwe zeehaven. In februari van dat jaar bepaalden de burgemeesters en vroedschap dat de veertig rijkste inwoners van de stad, de schippers en anderen die verstand van zaken hadden, geraadpleegd zouden worden waar de nieuwe ingang van de haven moest worden gemaakt. Besloten werd vervolgens om een nieuw gat in de dijk te maken in de *'elleboge bij oosten 't slot'*.² In juni 1577 waren de burgemeesters belast met het maken van het bestek voor de *'buijten walle vanden haven'*.³ Om de haven werd een vestingwerk aangelegd.

In juni 1589 werden de werkzaamheden weer opgepakt en werden de benodigde financiën bijeen verzameld om *'de begonster (begonnen) haven voort sal doen uijtdelven ende 't gat deur den graven (door te graven) inden buijten haven'*.⁴ In september 1589 was het gat eindelijk aangelegd en besloot men tot de aanleg van een dam in (rondom) het gat.⁵ Dit gat sloot aan op het veel oudere 'Havengat' dat de Oude Haven met het de Zuiderzee verbond. De Nieuwe Haven, waarvan de aanleg in 1577 was begonnen, werd eind 1589 voltooid. In later tijd werd deze haven de Oosterhaven genoemd. De nieuwe haven bood plaats aan handelsschepen. Medemblik participeerde in deze tijd in de internationale handel en vol trots wordt in de kronieken vermeld dat in 1593 voor het eerst een schip de kust van Guinea aandeed en dat deze uit Medemblik afkomstig was.

In 1631 volgden de aanleg van de Pekelharinghaven (de Ooster Nieuwe Haven of Eilandshaven) en de Westerhaven (de Wester Nieuwe Haven).⁶ Bij de aanleg werd gebruik gemaakt van de al aanwezige stadsgrachten. De aanleg vond plaats op verzoek van de bevolking en de eerste plannen werden in 1630 gemaakt. Op verzoek van de vroedschap maakte de Hoornse ingenieur Laurens van Teylingen een ontwerp. In maart 1631 ging de stad hiermee akkoord. De Westerhaven kreeg zowel met Oosterhaven als de Pekelharinghaven verbinding. De waterverbinding werd gescheiden door de Kwikkelsbrug. De bakstenen funderingsresten van deze historische ophaalbrug zijn bij laag water vanaf de oostzijde van de huidige brug zichtbaar.⁷

In de tweede helft van de 17de eeuw laat het stadsbestuur van Medemblik een rij zware palen slaan aan de Turfhoekzijde van de Westerhaven. De palen dienden als aanlegplaats voor oorlogsschepen.

Afb.2: Kaart van de stad Medemblik door Johannes Blaeu (1649), detail van de Westerhaven met de scheepshellingen.

De stad beleefde een tijdelijke opleving met de vestiging van de marine in 1797, die de gehele Westerhaven in eigendom kreeg. Hier werd "s Lands werf" gerealiseerd, die als bewaar-, lig- en werkplaats functioneerde voor oorlogsschepen. Uit het einde van de 18de eeuw dateren diverse plankaarten, waarvan het niet zeker is of die in die vorm zijn uitgevoerd. De Westerhaven fungeerde als dok. De havens konden niet helemaal droogvallen, maar het waterpeil kon worden gereguleerd, zodat de schepen van de marine op een veilige manier konden worden onderhouden en hersteld.

Op 17 september 1799 wordt Medemblik bezet door de Britse troepen. Volgens Van der Aa bestond de militaire bezetting in Medemblik op dat moment uit slechts 20 man, waardoor de stad zonder problemen kon worden ingenomen.⁸ Toen de Bataafse troepen, gesteund door de Fransen, enkele weken later dreigden de stad te ontzetten, vluchtten de Engelsen. Naar verluidt staken de Engelsen "twee voor de werf liggende fregatten, genaamd 'Het Zeepaard' en 'Enkhuizen', voerende elk 24 stukken geschut" in de brand, nadat "zij deze kostbare eigendommen bevorens voorzien hadden, van eene groote hoeveelheid brandstoffen, bestaande in pek, teer, riet, papier en krullen".⁹

Archeologisch onderzoek

Eén van de hellingen van de marinewerf in de Westerhaven is in 2007 archeologisch onderzocht. De helling heeft, vanuit de kade, een lengte van 7 m. en is 3 m. breed. Het is waarschijnlijk dat de helling en kade tussen 1778 en 1828 zijn aangelegd.¹⁰ Mogelijk zijn de resten in verband te brengen met de "Sleep Helling", die op de kaart van de Marine uit 1799 staat afgebeeld. De destijds geslagen damwand is zo aangepast dat de scheepshelling bewaard is gebleven.

In het kader van het archeologisch onderzoek is onder water gekeken door middel van sonarbeelden.¹¹ Op het beeld vielen verschillende losse palen en enkele grotere objecten als fietsen, afvalbakken en een anker waar te nemen. Uit de Westerhaven zijn in 2008 tijdens baggerwerkzaamheden verschillende ijzeren kogels en drie mortiergranaten aangetroffen.

Het archeologisch onderzoek van 2015-2016 vond plaats op het moment van overslaan van de opgelepde bagger van een klein beunschip naar een groter beunschip. In verband met veiligheid stond de archeoloog tijdens het moment van overslaan op het plateau naast de stuurhut. Van hieruit kon contact met de kraanmachinist worden onderhouden. Na het zeven over een 20 x 20 cm rooster en het spoelen van het overgeslagen materiaal, konden de vondsten worden verzameld. Het zwaar verontreinigde slib werd in het grotere beunschip afgevoerd naar baggerdepot IJsselooq nabij Kampen waar een tweede overslagmoment plaatsvond.

Afb.3: Met een kraan wordt het grove materiaal uit de beunbak gehaald en op de kade verspreid. De granaten liggen los op de kade. Winter 2016-2017.

Hier werd het slib nogmaals door een kraan over een rooster gelost. Al het grotere materiaal bleef dus achter in het beunschip. Verwacht werd dat hier ook kleiner materiaal zou achterblijven. Dit was niet het geval. In eerste instantie werd getracht de vondsten per locatie te verzamelen. Dit was uiteindelijk niet mogelijk, doordat de bagger in meeste gevallen van meerdere locaties afkomstig was. In ieder geval is onderscheid gemaakt tussen de baggerspecie afkomstig uit de Wester- en Oosterhaven.

De vondst van de mortiergranaten

De opmerkelijkste vondsten bestaan uit mortiergranaten met een grote omvang en een groot gewicht. Tijdens de baggercampagne van 2008 en 2015 werden deze granaten aangetroffen. De granaten zijn volstrekt ongevaarlijk. In oorlogs- of oefensituatie werden deze afgevuld met zwart kruit en een ontstekingsmechanisme in de vorm van een houten tijdbuis. In geen van de granaten is een tijdbuis gevonden.¹² Zwart kruit bestaat voor uit houtskool, zwavel en salpeter.

Mochten de granaten destijds al van kruit zijn voorzien, dan zal na 300 jaar dit in het zeewater zijn opgelost en weggedreven. In geen van de granaten is een houten tijdbuis waargenomen. De kans op ont-ploffing was daarmee afwezig. Daarom werden op het Depot Archeologie in Zwaag de granaten ont-daan van roestbonken en modder.

Afb.4: Twee granaten vóór het ontroesten.

Afb.5: De eeuwenoude roestlaag wordt van de mortiergranaten afgebikt.

Na het uitbeitelen van het vulgat (tijdbuisgat) werd de binnenzijde aangepakt. De kruitkamer van de granaten bleken vol met roestige modder te zitten.

Nadat de granaten ontroest waren, zijn zij door restauratiebureau ArcheoNautic (Zaandam) zo goed mogelijk ontzilt, gestabiliseerd en voorzien van een laag natuurlijke was. Vanwege het materiaal en de lange aanwezigheid in zeewater, zullen altijd zoutkristallen in het gietijzer aanwezig blijven. Daarmee zijn de granaten niet voor de lange termijn te conserveren. De zoutkristallen uit het zeewater blijven vocht aantrekken en daarmee corrosie veroorzaken. Na verloop van tijd zullen de granaten, net zoals dat bij gietijzeren kanonskogels gebeurt, uiteenvallen.

Alle granaten zijn gegoten van gietijzer. Over het midden is een gietnaad te zien hetgeen aangeeft dat de granaat in een tweedelige mal is gegoten. Op enkele exemplaren is ook het gietgat te zien. Merken ontbreken. Aan de bovenzijde van elke granaat bevindt zich een gat voor de tijdbuis. Bij de grootste granaten is deze 6 cm, bij de 100-ponders rond de 3,5 cm doorsnede. Aan weerszijden van het gat zitten veelal uitwendige hijsogen. Dit zijn metalen lus-sen van ijzerdraad. Op enkele granaten bevinden zich inwendige hijsogen die verdiept in de granaat zijn meegegoten. De wand van de bom is aan de onderkant dikker dan de rest van de bol.¹³

Dit veroorzaakte dat het zwaartepunt onderin lag, en de granaat bij het afschieten en de reis door de lucht niet ging wentelen. Door het wentelen kon de tijdbuis uit de granaat vallen. Het verschil in gewicht bij granaten van gelijke doorsnede (kaliber) kan worden verklaard uit de dikte van de wand van de granaat. De vormontwikkeling van granaten is voor de 17^e-19^e eeuw nog niet aangetoond. Vermoedelijk blijft de vorm vrij constant, met als enige verschil de omvang en de hijsogen.

Afb.6: Compositie van vijf Medemblicker mortier-granaten. Let op de lusogen.

Granaat 1 is met een doorsnede (kaliber) van 32,7 cm en een gewicht van 85,6 kg aanzienlijk zwaarder en groter dan de overige granaten. Granaat 2 weegt 57,74 kg en ligt daarmee tussen de normale kalibers en de zware kalibers in. Granaat 3, 4 en 5 zijn zogenaamde 100-ponders van respectievelijk 48,5, 50,94 en 52,14 kg, met een kaliber van 28 cm. Granaat 6 weegt 32 kg.

De hijsogen zijn opmerkelijk omdat deze door middel van een boogvormige uitsparing aan weerszijde van het gat zijn vervaardigd. Granaat 7 was de lichtste van de collectie met een diameter van 21,5 cm. Deze is voorafgaand aan het onderzoek gebroken en in de havenbodem geraakt.

Granaat 8, gevonden in 2008, was, via een contact van de baggeraar, in een badkuip in de Wieringermeer beland. Omdat in de winter in deze kuip ijsvorming ontstond, is de kwaliteit van het gietijzer hard achteruit gegaan. De omvang en het gewicht van deze granaat was met een diameter van 33 cm dermate groot en zwaar (>84 kg), dat deze nauwelijks te transporteren viel. Daarnaast vielen er telkens stukken en brokken vanaf.

Vanwege de slechte toestand van de granaat is deze tijdens een verhuizing van het archeologisch depot in 2014 geselecteerd en weggegooid. Granaat 9 was eveneens van gietijzer, kende een diameter van 27,3 cm en woog 51 kg. Door miscommunicatie is deze granaat door de Explosieven Opruimingsdienst op 13 april 2010 meegenomen en afgevoerd naar Culemborg. Granaat 10 is door leden van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik" destijds uit de stort gered en ter conservering en opslag aangeboden aan Archeologie West-Friesland. Dit is een standaard 100-ponder van 51 kg. Totaal zijn zeven granaten na het baggerwerk en deselectie overgebleven.

De granaten zijn in drie groepen onder te verdelen. Twee met een kaliber tussen de 21,5 en 23,5 cm; zes met een kaliber tussen de 27 cm en 28,33 cm en de twee stuks met een kaliber van 32,47 en 33 cm. Dit geeft aan dat de granaten voor minimaal drie kalibers geschikt waren.

Kogelnummer	Kaliber (cm)	Gewicht (kg)
7	21,50	15,52
6	23,50	32,00
3	28,33	48,50
4	28,01	50,94
9	27,30	51,00
10	27,00	51,00
5	28,33	52,14
2	28,01	57,74
8	33,00	83,00
1	32,47	85,60

Afb. 7: Tabel van de gevonden granaten.

Het gebruik van mortiergranaten

Aan boord werden de mortieren en mortiergranaten op scherp gezet

De mortier zelf werd gevuld met uit textiel gemaakte zakjes kruit, de kardoes. In sommige mortieren was hiervoor onder de plek waar de bom moest komen een uitsparing gemaakt.

Afb. 8: Detail van de ingekleurde kopergravure van het Beleg van de Waalse stad Namen in 1695 door Koning-Stadhouder Willem III. De mortierkanonnen staan tussen schanskorven. Links wordt met een kanonwisper het mortier schoongemaakt, in het midden wordt de hoek gemeten waaronder het booggeschut moet schieten, rechts wordt de tijdbuis van de granaat aangestoken.

Mortiergranaten konden met behulp van een net in de mortier worden gehesen. De Medemblicker granaten zullen met behulp van een hijswerktuig aanwezig op het schip hangend aan de hijsogen in het mortier zijn geplaatst. Op een schip waren legio mogelijkheden om zware voorwerpen te hijsen. Na het plaatsen van de kardoes, werd de granaat hierop geplaatst. Het is niet duidelijk of de granaten vóór het plaatsen of daarna werden gevuld met zwart kruit. In elk geval plaatste men de tijdbuis pas als het moment van ontsteken nabij was.

Een tijdbuis was een houten conische holle plug die in het tijdbuisgat, afgedicht met henneptouw, wordt vastgezet. In de plug bevond zich een lang lont, de sas. Daaromheen werd zundkruit (*fijngemalen buskruit*) geperst, om de sas te laten branden.

Afb. 9: Voorbeeld van een mortier met twee mortiergranaten, Spaans 13" geschut, opgesteld nabij de Tower of London, VK.

Tijd en ontsteking van zowel de mortier als de granaat zijn essentieel voor een geslaagd afvuren. Dit was een hachelijke onderneming. Bij falen ontplofte de mortiergranaat aan boord of dicht bij het schip, met alle gevolgen van dien. Het afvuren van dergelijke granaten moet vanaf een schip met soms forse zeegang, een hachelijke operatie zijn geweest. Het raken van het doel moet de nodige inspanningen van de kanonnières hebben geëist.

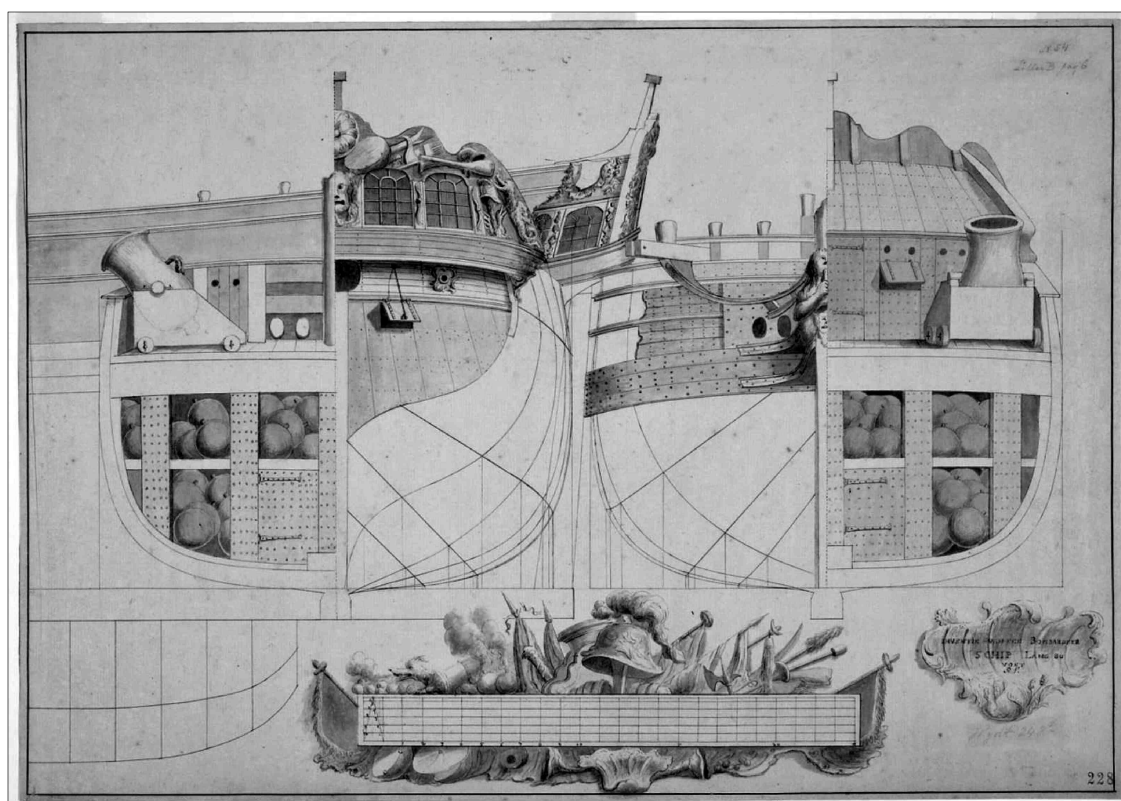
Gebruik in Medemblik

Dat de granaten juist uit de waterbodem van de Westerhaven komen, heeft een oorzaak. Mortieren en mortiergranaten dienen uitsluitend een militair doel. Mortieren kwamen zowel op land als op zee voor. Aan het eind van de 17de eeuw paste de Staatse vloot dergelijke wapens toe op zogenaamde bombardeerscheperen. Dit waren vrij lichte vaartuigen waarop voor de mast twee stukken zwaar mortiergeschut stonden.¹⁴ Deze bombardeerscheperen werden ook wel bombardeergaljoten of palanders genoemd. De eerste bombardeerscheperen werden geconstrueerd door Bernard Renau d'Elicagaray in 1681.

In datzelfde jaar besloot koning-stadhouder Willem III, dat voor de vijf admiraliteiten naar Frans model twaalf bombardeerscheperen moesten worden gebouwd. Uiteindelijk werden er tien geleverd. De kosten per schip bedroegen f 12.500,- .

Op zee werden vanaf 1694 mortieren ingezet. Een mortier kostte bij aanschaf f 6.000,-. Voor het bemannen van een bombardeerschip waren ongeveer 25 koppen nodig met daarboven een commandeur. Onder de bemanning bevonden zich twee 'vuurwerkers' en vier 'bombardiers' (kanonnières).¹⁶

Mogelijk waren vanuit Medemblik ook dergelijke vaartuigen actief. In het magazijn van de admiraliteit waren daarom vermoedelijk veel lege mortiergranaten aanwezig. Deze granaten werden op een schip geladen. Gezien het gewicht in combinatie met de bolvorm en het bewegen van de schepen, kunnen eenvoudig granaten van de kade of van het schip in de havenbodem zijn gerold. Door de massa zakten zij gelijk diep in de modder van de havenbodem weg. Ook kunnen zij uit de takels zijn gevallen.

Afb. 10: Doorsnede van een bombardeerschip met het in het ruim de mortiergranaten en op het dek de mortier in een mortierstoel.

Het waren schepen van middelmatige grootte, maar zeer stevig en met extra hout gebouwd. Op het dek stonden twee mortieren en zes tot acht kanonnen. Een vroege vermelding is, dat de Admiraliteit van de Maze (Rotterdam) deze schepen in 1694 inzet.¹⁵

In het stadskernonderzoek van de Groote Haven van Vlissingen is een niet gesprongen mortierbom aangetroffen. Deze is ergens in de 17^e - 18^e eeuw in de stad terecht gekomen en tussen de huizen blijven liggen.¹⁷

Ook in Groningen is een niet gesprongen exemplaar gevonden.¹⁸ Deze heeft vermoedelijk te maken met het beleg van Christoph Bernhard van Galen alias 'Bommen' Berend, prins-bisschop van Münster in 1672.

Tijdens de opgraving van de Dieler Schanze, nu vlak over de Groningse grens in Duitsland, werden in de gracht twee mortiergranaten aangetroffen. Deze waren geladen, voorzien van een tijdbuis en wogen 60 kg met een diameter van 30 cm en 80 kg met een diameter van 33 cm. Ook deze zijn afkomstig van het beleg van dezelfde bisschop tussen 1663 en 1672.¹⁹ Twee van de mortieren van Bommen Berend zijn overgebleven en staan opgesteld op de stoep van havezate Oldengarde nabij Dwingeloo in Drenthe.

Uit de vestingstad Bergen op Zoom zijn meerdere granaten bekend. Het onderzoek aan De Parade tussen 2002 en 2005 leverde vier niet gesprongen granaten en vele fragmenten op. Drie van de complete granaten kende een diameter van 31 cm en wogen meer dan 80 kilo. In een enkele bevond zich nog kruit en een houten tijdbuis. Waar in Medemblik merken ontbraken, kon in Bergen op Zoom het merk HVRTAV met een Franse Lelie worden gelezen. Dit staat vermoedelijk voor Hurtault, een smederij in Signy l' Abbaye, een leverancier van munitie in de Franse Ardennen.²⁰

Mortieren als geschut zijn in de archeologie tamelijk zeldzaam. Twee zijn aangetroffen in het scheepswrak van het VOC-retourschip 'Hollandia', gezonken in 1743.²¹ De mortieren werden naar Nederlands-Indië vervoerd om daar door tegen de forten van lokale of andere Europese mogendheden te worden ingezet. De hoge rechte muren van de forten maakten de mortiergranaat het juiste projectiel om met een boog over muren en wallen heen te schieten en de binnenzijde van het fort te bereiken.

Naar de mortieren en mortiergranaten van de VOC is onderzoek gedaan. Het bleek bij een telling van al het geschut van de VOC in Batavia dat verschillende kalibers van dit werpgeschut aanwezig waren; 20 duims (52 cm), 12 duims (31 cm), 8,5 duims (22 cm) en 7,5 duims (20 cm).

Deze bestonden zowel uit bronzen als gietijzeren exemplaren. De verschillende kalibers hebben te maken met dat het arsenaal zowel uit kanonnen van de Republiek als van andere mogendheden bestond. Ook lagen in de magazijnen maar liefst 14.207 lege mortierbommen op voorraad. In 1791, vlak voor de ontbinding van de VOC, lagen in Batavia 41 bronzen en 73 gietijzeren mortieren in het arsenaal.²²

Medemblik participeerde samen met Hoorn en Enkhuizen in de Westfriese admiraliteit. Vanaf 1603 werd een - bescheiden - aandeel door Medemblik in de admiraliteitsactiviteiten opgeëist.

De oorlogsschepen, die in de Westfriese havensteden werden gebouwd en uitgerust, waren zowel bedoeld voor het beschermen van de koopvaardij- als vissersvloot, als voor een offensieve taak, bijvoorbeeld tegen de Engelsen of de Duinkerker kapers. Zowel kleine als grote oorlogsschepen waren uitgerust met diverse kalibers geschut.²³

Vooraf gedurende de Engelse zeeoorlogen werden meerdere oorlogsschepen gebouwd. De oorlogsschepen kregen hun plaats in de zuidwesthoek van de Westervaren. Hier werden in 1667 speciaal dukdalen geslagen om de oorlogsbodems aan te merken zodat zij de overige schepen niet hinderden.²⁴ In de baggercampagne van 2008 werden hier dan ook de granaten gevonden.

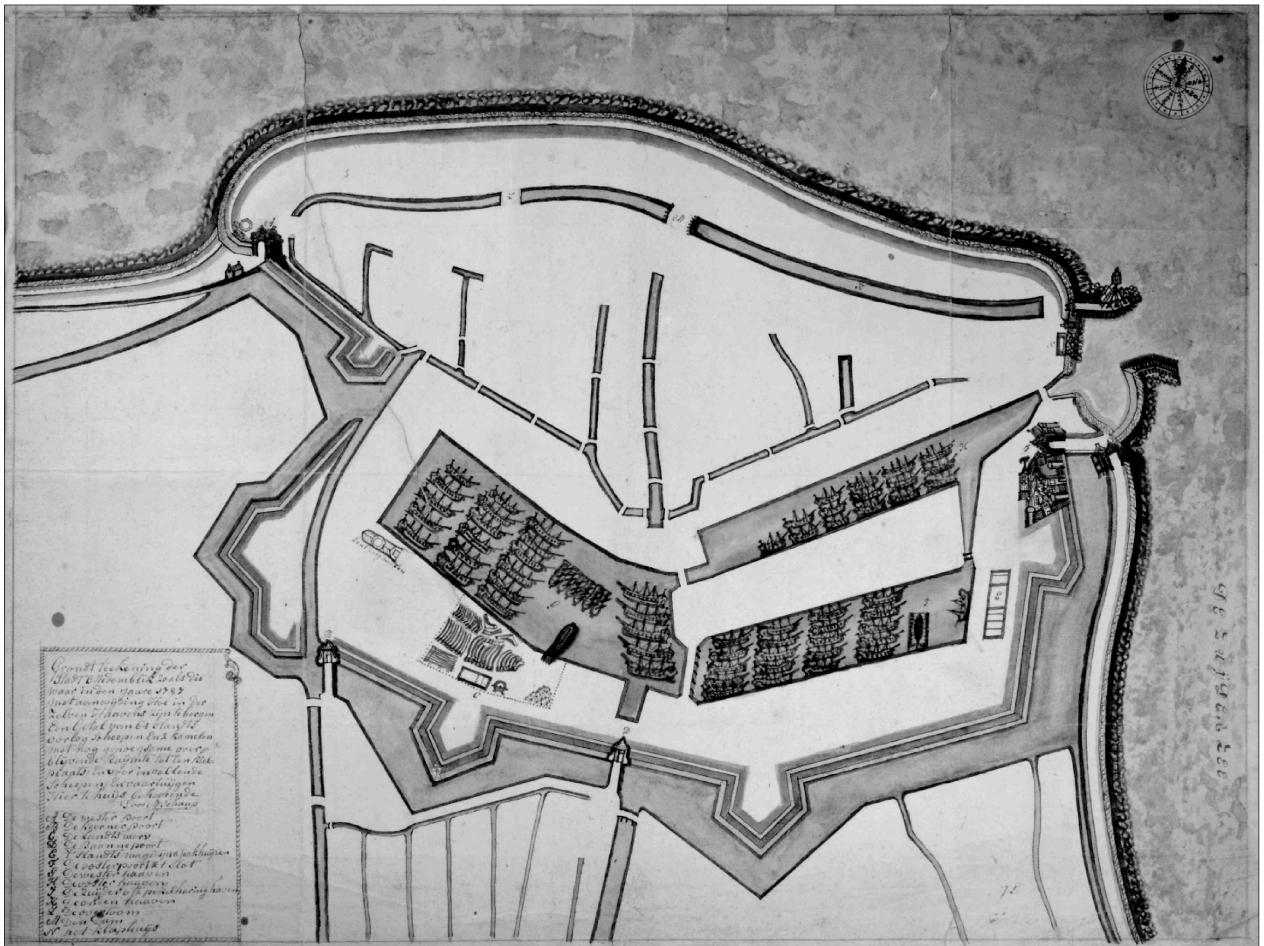
Munitie werd aanvankelijk opgeslagen in het magazijn van de Admiraliteitspakhuizen aan de oostzijde van de Pekelharinghaven. Na 1797 verhuisde de opslagcapaciteit naar de zuidzijde van de Westervaren.

In een inventarisatie van Nederlandse oorlogsschepen uit 1796 worden geen bombardeerschepen in Medemblik genoemd. Wel beschikte de admiraliteit van het Noorderkwartier over een zestal 'canonneer-booten'. Twee ervan waren bewapend met een 18-ponder, de vier andere waren bewapend met een 24-ponder. Deze vaartuigen zouden ook als bombardeerschep kunnen worden uitgerust en gebruikt.

In de periode 1799-1814, de tijd van de Bataafse Republiek en de Franse aanwezigheid in de Nederlanden, waren er veel marine-activiteiten in de Westervaren. Medemblik was thuisbasis van een Frans flottielje. Toen Medemblik in december 1814 weer overging naar de Engelsen en Nederlanders, lagen in de haven het oorlogsschip 'De Hyena' en daarnaast 2 brikken, 8 schoeners en 11 kanonneerboten.

Volgens het gemeentebestuur van Medemblik, dat in 1828 de sluiting van de marinewerf aanvocht, was er in de Franse tijd *'een aanzienlijke flottielje van brikken, schoeners en kanonneerboten die zich in deze haven als in een middelpunt verenigden en alhier wierden gebouwd, uitgerust en gerepareerd.'* Niettemin verdwenen de oorlogsschepen uit Medemblik om te worden overgeplaatst naar het strategisch beter gelegen Den Helder. Deze plaats is tot op heden de belangrijkste thuisbasis van de Koninklijke Marine.²⁵

De vondst van de mortiergranaten illustreert de oorlogsvoering ter zee. Dat deze bij het baggerwerk in de marinehaven zijn teruggevonden mag uitzonderlijk worden genoemd. Door het grote gewicht zijn ze diep in de bodem gezakt en daar goed behouden gebleven. De granaten kunnen in de periode 1694-1850, toen Medemblik een oorlogshaven was, worden geplaatst.

Afb. 11: Tekening door Schaap van de haven van Medemblik in 1787 waaruit de scheepscapaciteit van alle havens blijkt.

Michiel Bartels,
Hoorn, maart 2019.

Geraadpleegde bronnen

Aa, van der, A.J., 1846. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*. Zevende deel.

Bartels, M.H., J. Leek & S. Veenstra, 2018. Zwaar kaliber: historische Coehoorngranaten uit de marienhavens van Medemblik. *Westfriese Archeologische Notities* 35.

Bremer, J.T., 1989. De Marine in Medemblik, in: F.J. Bakker e.a., *Een nieuw Medemblicker Scharre-zootje, enkele grepen uit de geschiedenis van Medemblik, 1289-1989*. Schoorl. 77-86.

Gawronski, J., 1996. *De equipage van de Hollandia en de Amsterdam, bedrijvigheid van de VOC in 18^e-eeuws Amsterdam*. Amsterdam.

Hoof, J.P.C.M. van, 2003. Nieuwe manieren, sterke frontieren. Het bouwconcept van Menno van Coehoorn en zijn aandeel in de verbetering van het verdedigingsstelsel. *BMGN - Low Countries Historical Review* 118 (4), 545-566.

Huizing-Schreur, A., & F. Talle & R. Lambij, 2007. Geofysisch onderzoek Kielkade Medemblik, *Grontmij Archeologische Rapporten* 434.

Huizing-Schreur, A., & L. Soetens, 2008. Archeologisch onderzoek Kielkade Medemblik, *Grontmij Archeologische Rapporten* 712.

Hüser, A., 2013. Ausgrabungen in den frühneuzeitlichen Dieler Schanzen im Landkreis Leer (Ostfriesland) - Ein Vorbericht, in: *Siedlungs- und Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 36, 261-274.

Jonge, de, J.C. 1869. *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen*, deel 3. Zwolle.

Kallen, A. van der, 2015. Mortieren: <https://www.archeologieboz.nl/>
Idem: 2006. *Nieuwsbrief Archeologie en Monumenten Bergen op Zoom*, 32. Zp.

Oosterbaan, J. & A.A.J. Griffioen, 2015. *Van vissersdorp tot havenstad, 750 jaar stadsvorming aan de Groote Markt in Vlissingen*. Vlissingen.

Puype, J.P., 2001. Een mortier van het VOC wrak Hollandia, in: *Armamentaria, Jaarboek Leggermuseum* 36, 7-29.

Roth, R., 1996. *The Visser Collection. Arms of the Netherlands in the collection of H.L. Visser, Volume II: Ordnance, Cannon, Mortars, Swivel-guns, Muzzle- and Breech-loaders*, Zwolle.

Swain, C., 2012. *Care and Feeding of the Coehorn Mortar*. To the Sound of the Guns Markerhunter. (internet).

Swart, P., 2009. Medemblik en de West-Friese admiraliteit, in: *West-Friesland Oud & Nieuw* 76, 28-56.

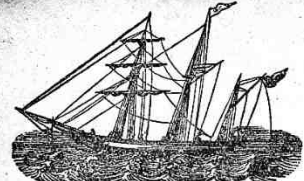
WFA - Westfries Archief, Hoorn.

Herkomst afbeeldingen:
 Archeologie West-Friesland, Hoorn: 1, 3-7, 9.
 Rijksmuseum, Amsterdam: 8, 10.
 Westfries Archief, Hoorn: 2.
 Particuliere collectie.

- 1 Het volledige verslag is gepubliceerd in: Bartels, Leek & Veenstra, 2018.
- 2 WFA OAM bergnr. 9 fol. 18-19.
- 3 WFA OAM bergnr. 9 fol. 22 en 23.
- 4 WFA OAM bergnr. 10 fol. 15.
- 5 WFA OAM bergnr. 10 fol. 24.
- 6 De kroniek van Opperdoes noemt het jaar 1631 voor de havens en 1632 voor de omwalling.
- 7 Mondelinge mededeling Peter Swart, Hoorn, 1 juli 2016.
- 8 Van de Aa 1846, 763.
- 9 Bremer 1989, 77; van der Aa 1846, 767.
- 10 Huizing-Schreur, 2007, 11.
- 11 Huizing-Schreur, e.a., 2008.
- 12 De lengte van de houten tijdbuis gaf de tijd tussen het afvuren van de mortier en het exploderen van de granaat aan. In de tijdbuis werden aan de zijkant over de lengte gaatjes geboord, waarmee het einde van de sas, de pyrotechnische term voor lont, en daarmee het moment van ontploffing werd bepaald. De mortier werd aangestoken. Door de explosie vatte de sas van de mortiergranaat vlam en vloog brandend weg.
- 13 Puype, 2001, 9.
- 14 Puype, 2001, 8.
- 15 De Jonge, 1869, 162.
- 16 De Jonge, 1869, 164-165. Deze werden onder meer gebruikt bij de beschietingen van Kopenhagen.
- 17 Oosterbaan & Griffioen 2015, 213-214.
- 18 Onderzoek Oostersingel, 2018.
- 19 Hüser, 2013, 272-273.
- 20 Kallen, 2015.
- 21 Puype, 2001, Gawronski 1996, 186.
- 22 Puype, 2001, 9-12.
- 23 Swart, 2009, 31-34.
- 24 Swart, 2009, 46.
- 25 Schriftelijke mededeling Peter Swart, Hoorn, 2018.

J. HINKE,
Horlogemaker, Medemblik,
 heeft in voorraad een groote
 keuze mooie:
**Gouden. Zilveren
 en Nikkelen**
HORLOGES,
 REGULATEURS, staande Klokjes en Wekkers,
met garantie.
*Een prachtige sorteering Barometers
 en Thermometers.*
Gouden en Zilveren Werken.
Brillen en Pincenez.
 Alle mooie artikelen voor het
Sint-Nicolaas-feest.
 De prijzen van al deze artikelen zijn
 zeer laag en voordelig.
Aanbevelend,
J. HINKE.

JAN J. POT
 BEURTSCHIPPER
 Medemblik - R'dam - Zaanstreek
 TEL. M.BLIK 25.
 TEL. A'DAM 34847.

Medemblik, *Juli* 1920

NOTA voor *den heer L. Bood*
 van JAN J. POT

<i>30 jmi</i>	<i>1 baaltje Toetskatoen</i>	<i>2</i>	<i>20</i>
	<i>N. Hijnings</i>	<i>7</i>	
	<i>voldaan</i>		
	<i>J. J. Pot</i>		
	<i>Juli</i>		<i>1920</i>

Het Medemblikker Tolhuis; de ooit zo markante voorpost van onze stad

Vele Medemblikkers kunnen zich het Medemblikker Tolhuis nog herinneren. Op de hoek van de Streekweg en de Tolweg in Hoogkarspel stond sedert 1729 het in opdracht van het gemeentebestuur van Medemblik gebouwde Tolhuis. Deze uitspanning werd in 1973 jammer genoeg geheel door brand verwoest. Maar wat is het verhaal achter dit gebouw en waarom richtte het stadsbestuur een gebouw op buiten haar eigen stadsgrens? En wie waren die betrokken stadbestuurders? In onderstaand artikel wordt een en ander uit de doeken gedaan.¹

Aanleg van de Medemblikker Tolweg

Op 20 oktober 1724 verkreeg het stadsbestuur van Medemblik van de Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland het octrooi om tussen de Zwaagdijk en Hoogkarspel een tolweg aan te leggen. De noodzaak van deze weg was niet zozeer ingegeven door verkeerskundige of economische motieven. Veeleer lag de nadruk op het verbeteren van de verbindingen richting Hoorn en Enkhuizen voor de bestuurders en ambtenaren van Medemblik ten behoeve van hun dienstreizen in de regio.

Ter bestrijding van de kosten van aanleg, beheer en onderhoud had Medemblik in haar verzoek gepleit voor het heffen van tol. Een gebruikelijke gang van zaken in die tijd bij het verbeteren van weg- of waterinfrastructuur. In de verwachting klachten en conflicten over toltarieven (een veelvoorkomend verschijnsel in die tijd) voor te zijn, besloot het college van de Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland wel de tarieven in het octrooi gelijk maar vast te leggen.

Dat week af van de wens van Medemblik. De stad had namelijk in het verzoekschrift bepleit om de bevoegdheid van de tariefstelling bij het stadsbestuur te leggen.

Enkhuizen had ook zo haar wensen bij de aanleg van de tolweg. Kort na het op 14 april 1724 formeel ingediende aanlegverzoek verlangde de Haringstad een tegenprestatie van Medemblik voor haar steun in het college van de Gecommitteerde Raden.

Daartoe sloot Enkhuizen met de burgemeesters van Medemblik in mei 1724 een overeenkomst over een eeuwigdurende vrijstelling van tol voor de inwoners van de Haringstad. Pas in 1821 komt deze oude vrijstelling weer boven water bij een conflict over de vaststelling van nieuwe toltarieven en diende de vrijstelling, zoals verderop zal blijken, toch wat anders beschouwd worden.

Na het positieve besluit in oktober 1724 werd de aanleg door het Medemblikker stadsbestuur zeer voortvarend aangepakt, te beginnen met de grondverwerving. Immers, het wegtracé was gesitueerd op particuliere gronden die voor agrarische doeleinden in gebruik waren.

De verwervingskosten waren in het verzoekschrift al als hoog ingeschat en bleken in de praktijk ook zo uit te pakken. Wellicht was van enige prijsopdrijving sprake omdat Medemblik niet de beschikking had over een onteigeningstitel. In totaal heeft Medemblik 1.785 roede² grond verworven voor een totaalprijs van f 1520,-³.

Afb. 1: De Nieuwe Schulp Weg na Medemblik op een kaart van Govert Oostwoud uit 1743.

In een later gemaakte grondprijsanalyse is vastgesteld dat Medemblik een grondprijs betaalde die twee tot vier zo hoog lag als de agrarische verkeerswaarde. Maar de onderhandelingen met de grondeigenaren liepen kennelijk voorspoedig omdat al op 23 januari 1725 het transport van de benodigde gronden kon plaatsvinden voor de schepenen van Grootebroek.

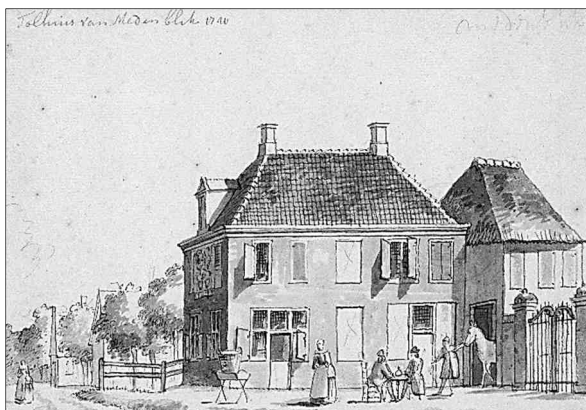
Met de verworven gronden kon de daadwerkelijke aanleg starten. De weg kreeg een lengte van 1.200 meter en de wegbreedte bedroeg een kleine 4 meter. In een aangebracht cunet (*uitgraving*) werd een puinfundering gestort waarop vervolgens een deklaag van schelpen werd aangebracht. Daar is de naam 'Schulpweg' van afgeleid. De werkzaamheden konden al in 1725 worden afgerond waarna openstelling van de Tolweg een feit was.

Het Tolhek

Met het verleende octrooi om de weg te mogen aanleggen, verkreeg de stad dus ook het recht om tol te heffen. De tol werd vanaf het begin geïnd aan de Hoogkarspelse kant van de tolweg vanuit een bestaand pand. Dit vervallen pand werd door Medemblik gehuurd van de regenten van Hoogkarspel. Op 28 mei 1729 besloot de vroedschap van Medemblik echter om een nieuw Tolhuis op te richten. Het oude pand, dat eerst als Tolhuis fungeerde, werd later (1731) aan Medemblik verkocht, waarna dit werd weer doorverkocht aan een particulier.

De tol werd overigens niet zelf door het stadsbestuur geïnd. Het was toentertijd al heel lang de gewoonte, dat het recht van tol werd verpacht aan de hoogste bieder. Deze bieder verwierf het recht om de tol te innen inclusief het recht om de naastgelegen herberg/uitspanning uit te baten. Deze situatie heeft tot 1879 bestaan. Toen kwam de weg in eigendom en beheer bij het Ambacht van Westfriesland, genaamd Drechterland. De voorloper van het Waterschap West-Friesland.

Hoewel er van de allereerste beginsituatie geen afbeeldingen bestaan, zal er ongetwijfeld een hek of slagboom aanwezig zijn geweest om ongehinderde en vooral onbetaalde doorgang te voorkomen.

Afb. 2: Het Tolhuis omstreeks 1740 afgebeeld door Hendrik de Winter.

Vandaar de naam tolhek. Op de oudst bekende afbeelding uit 1740 is het hele ensemble van Tolhuis en uitspanning, paardenstal en tolhek te zien (zie afbeelding 2). Kijken we 229 jaar later naar het gebouw (zie afbeelding 2a), dan herkennen we in het exterieur nog overduidelijk het oorspronkelijke gebouw.

Afb. 2a: Het Medemblikker Tolhuis in 1969, vier jaar voor de brand.

Vrijstellingen van tol

Zoals tegenwoordig allerlei regelingen ook tal van uitzonderingen bevatten, was dat ook het geval met het Medemblikker tol. Omdat het motief voor de aanleg van de tolweg in het verzoekschrift expliciet was gemotiveerd vanuit een bestuurlijk perspectief - de Medemblikker regenten en overheidsdienaren waren geholpen met deze verbinding voor hun dienstreizen - was het logisch dat in de openbare verpachtingen deze groep van tol was vrijgesteld. Behalve de 'heren van de regering van Medemblik en hun bedienden', betrof het selecte gezelschap van tolvrije passanten ook het stadsbestuur van Enkhuizen en de dijkgraven van Drechterland, de Vier Noorder Koggen en het Geestmerambacht.

De in 1724 met Enkhuizen gesloten overeenkomst betreffende een tolvrij gebruik van de weg moet daarom zo geïnterpreteerd zijn, dat de vrijstelling alleen bestuurders en ambtenaren van Enkhuizen betrof. Verder waren degenen vrijgesteld van tol, die in de herfst de koe- en varkensmarkt in Medemblik bezochten en in de zomer de kaasmarkt. De pachter kreeg voor deze inkomensderving van het stadsbestuur een korting van f 60,- op de pacht.

Het nieuwe Tolhuis

Het in 1729 opgerichte nieuwe Tolhuis moet de entree naar de tolweg op een opvallende manier hebben gemarkeerd. Het geheel bestond uit een statig pand dat verschillende functies vervulde: tolhuis, herberg/logement, vergaderlocatie, woonhuis van de pachter en stal/uitspanning. Op het schilderij van de onbekende schilder A.F. Kok (zie afbeelding 3) is het gehele ensemble inclusief poort/hek mooi afgebeeld.

Afb. 3: Het in 1729 nieuw gebouwde Tolhuis incl. gevelsteen op een schilderij van A.F. Kok uit 1843.

Behalve de compositie van de gebouwde omgeving, geeft de schilder ook mooi weer voor welke passages de Tolweg werd gebruikt: individuele wandelaars, agrarisch gebruikverkeer en personenvervoer met behulp van getrokken rytuigen.

Eén van de opvallende zaken aan het Tolhuis betrof de forse stichtings- of gevelsteen, die in de zuidgevel was aangebracht. Stichtings- en/of gevelstenen kwamen in de loop van de 16e eeuw langzaam maar zeker in de mode. Meestal bevatten de stenen een emblematische voorstelling in reliëf. Het doel was het gebouw een eigen, herkenbare identiteit te geven. In de gebouwde omgeving van destijds, waar kadaster, straatnamen en straatnummers ontbraken, hadden de stenen, naast een decoratief doel, dus ook een praktische betekenis. Men kon er gemakkelijk gebouwen mee aanduiden. Veelal werden de gevelstenen in natuursteen uitgevoerd, al dan niet voorzien van een los jaartalcartouche. Op het schilderij van A.F. Kok is de gevelsteen van het Medemblicker Tolhuis duidelijk zichtbaar.

Op een foto uit 1949 (afbeelding 4) wordt het beeld van het schilderij beter zichtbaar gemaakt en zien we, in vergelijking met de beide kozijnen, de forse omvang van deze uit twee delen bestaande gevelsteen. De omvang van de steen kan eigenlijk niet anders bedoeld zijn dan om iedere passant te imponeren en tegelijkertijd duidelijk te maken dat dit gebouw een vooruitgeschoven post betrof van de stad Medemblik.

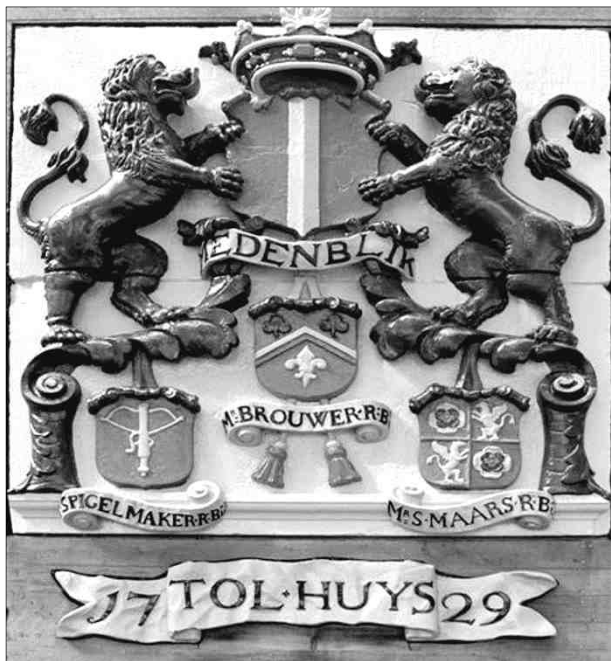

Afb. 4: De forse gevelsteen op de zuidgevel van het Medemblicker Tolhuis (1949).

Welke namen van Medemblicker bestuurders kleven aan het Tolhuis?

De vroedschap (raad) van Medemblik besliste feitelijk over inzet van publieke middelen en dus ook over projecten. In Medemblik werd uit de vroedschap een drietal burgemeesters gekozen, die feitelijk het dagelijks bestuur vormden en voorstellen aan de raad presenteerden. Die burgemeesters kwamen uit typisch invloedrijke regentenfamilies, die vaak al heel lang bestuurlijke functies vervulden.

Aan het bouwbesluit en de oplevering van het nieuwe tolhuis in 1729 zijn de namen van drie burgemeesters verbonden: Hendrik Brouwer, Jacob Spiegelmaker en Simon Maars. De namen van deze drie bestuurders alsmede hun familiewapens hebben de heren laten vereeuwigen in de gevelsteen. De originele steen is na de brand in 1973 van het tolhuis gerestaureerd en aangebracht in de gevel van het Zuiderzeemuseum aan de Wierdijk in Enkhuizen.⁴ (zie afbeelding 5).

Afb. 5: De originele gevelsteen zoals destijds was ingemetseld in het nieuwe Tolhuis in 1729 en na de restauratie is aangebracht op de gevel van het Zuiderzeemuseum.

Wat weten we over de achtergronden van de drie burgemeesters?

Hendrik Brouwer (1678-1740)

Hendrik is een zoon van Nicolaas Brouwer. Eén van de meeste vooraanstaande Medemblicker stadsbestuurders uit de 17e eeuw. Nicolaas was een in Leiden gepromoveerde jurist en heeft tot zijn overlijden in 1700 veel verschillende functies bekleed in het openbaar en waterschapsbestuur. Hendrik Brouwer stamt dus uit een regentenfamilie⁵, die al decennia lang deelnam aan het stadsbestuur en was met zijn 51 jaar in 1729 duidelijk de nestor in de vroedschap. Hij is vanaf het begin betrokken geweest bij het Tolwegproject.

Het kan geen toeval zijn dat op de gevelsteen en direct onder het gemeentewapen zijn familiewapen⁶ centraal is gekomen en net wat hoger is geplaatst dan die van zijn collega-vroedschapsleden. Hij moet, evenals zijn vader, een bestuurder geweest zijn met de nodige statuur en gezag. In de periode 1713-1740 is hij twaalf keer burgemeester van Medemblik geweest.

Daarnaast bekleedde hij zeven keer de functie van gecommiteerde in de admiraliteit. Hendrik Brouwer combineerde later de functie van burgemeester met die van hoofd Officier in Medemblik. Die laatste functie had veel overeenkomsten met de Officier van Justitie van nu.

En wat zegt het familiewapen ons, dat overigens ook te zien is op één van de gebrandschilderde ramen van de Bonifaciuskerk? De lis zou conform de heraldiek eerlijkheid uitstralen en de twee klavertjes boven de keper in het wapen zouden staan voor groei en vruchtbaarheid. Daarentegen wordt het ook vaak in verband gebracht met weidegrondbezit.

Jacob Spiegelmaker (1693-1759)

Deze bestuurder was ook een representant van de lokale regentenklasse. Het familievermogen is hoogst waarschijnlijk uit de houthandel verkregen. Jacob en zijn broer Dirk, beiden actief in bestuurlijke functies, zijn ongehuwd gebleven en daardoor stierf het Medemblicker regentengeslacht Spiegelmaker uit.

Jacob Spiegelmaker was ook een echte bestuurder, gegeven de vele functies die hij heeft uitgeoefend. Behalve dat hij acht keer burgemeester is geweest heeft hij ook vijf termijnen zitting gehad in Gecommitteerde Raden van Holland in het Noorderkwartier. Verder heeft hij ook de functie bekleed van hoofd officier, Koggemeester en Baljuw en in 1744 Dijkgraaf van de Vier Noorder Koggen. De kruisboog in het familiewapen lijkt, volgens de heraldische wapenkunde, te verwijzen naar een relatie met de schutterij.

Mr./dr. Simon Maars (1695-1746)

De vroedschap werd in 1729 gecompleteerd door Simon Maars. Hij was, met zijn 31 jaar in 1729 en een titel voor zijn naam, duidelijk de intellectueel van de vroedschap. Maars moet van goede huize zijn geweest omdat hij in Leiden rechten had gestuurd en daarin in 1717 zelfs de doctorstitel had behaald. Maar qua hiërarchie stond hij wellicht wat lager op de bestuurlijke ladder dan Brouwer en Spiegelmaker. De achtergrond van zijn familie blijft echter wat onduidelijk. Wel had de vrouw van Maars een schoonzus met de naam Brouwer.

Blijkens een uitspraak van het Hof van Holland in 1724 was Simon Maars in dat jaar al lid van de schepenbank geweest in Medemblik. Hij zou zeven keer het ambt van burgemeester bekleden en vier keer Rekenmeester en twee keer lid van de Gecommitteerden Raden zijn. Ook zou hij later toetreden tot het waterschapsbestuur van de Vier Noorder Koggen. Verder duikt zijn naam in de archieven nogal eens op als advocaat/jurist in juridische geschillen en bij erfkwesies en boedelverdelingen.

Het familiewapen bestaat op het schild uit twee rozen en twee griffioenen.

De roos staat vaak voor geheimhouding en zou passend zijn bij het beroep van jurist/advocaat. Als heraldisch symbool staat de griffioen voor: macht, strijkracht en standvastigheid.

Tot slot

Op enkele jaren na heeft bijna 250 jaar lang een prominent gebouw aan het begin van de Medemblicker Tolweg in Hoogkarspel gestaan. Deze voorpost van de stad Medemblick werd in 1973 jaar geheel door brand verwoest. Al wat herinnert aan het gebouw is de gerestaureerde gevelsteen, die helaas niet in Medemblick maar in Enkhuizen valt te bewonderen. Of de drie trotse burgemeesters uit 1729 daar blij mee zullen zijn geweest valt zeer te betwijfelen.

Ad Kamma

Hoogkarspel, april 2019

Geraadpleegde bronnen

F. Beerepoot, *'De Tolweg en het Medemblicker Tolhuis'*, Jaarboek 2009, Stichting Historisch Hoogkarspel-Westwoud, Hoogkarspel, 2009, 7-18.

P. Brieffies, *'De Tolweg in Hoogkarspel'*, Westfrieslands Oud&Nieuw, 63^e bundel Historisch Genootschap "Oud West-Friesland", Hoorn, 1996, 34-53.

K.W.J.M. Bossaers, *'Van kintsbeen aan ten staatskunde opgewassen'*, Bestuur en bestuurders van het Noorderkwartier in de achttiende eeuw, Hollandse Historische Reeks, 25, Den Haag, 1996.

K.W.J.M. Bossaers, *'Medemblicker magistraten: 1700-1795'*, Westfrieslands Oud&Nieuw, 59e bundel Historisch Genootschap "Oud West-Friesland", Hoorn, 1992, 94-100.

P.W. de Lange, *'Medemblicker magistraten, 1572-1699'*, Gens Nostra, jaargang 16, Amsterdam, 1961, 59-67.

P.W. de Lange, *'De ontwikkeling van een oligarchische regeringsvorm in een Westfries stad. Medemblick, 1289 1699'*, Hollandse Studiën, jaargang 3, Den Haag-Haarlem, 1972, 119-146.

T. Postma, *'Wapens van Enkhuizen'*, Grootebroek, 2011.

J. Zwaan, *'Kroniek van Medemblick'*, Medemblick, 2012.

Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Amsterdam

Repertorium van ambtsdragers en ambtenaren 1428-1861 via:

<http://resources.huygens.knaw.nl/repertorium-ambtsdragersambtenaren1428-1861>

NA - Nationaal Archief, Den Haag

Archief Hof van Holland; Rekesten om mandement.

NHA - Noord-Hollands Archief, Haarlem

Beeldbank: <https://hdl.handle.net/21.12102/6210cb1e-fb8f-11df-9e4d-523bc2e286e2>

WFA - Westfries Archief, Hoorn

Oud Archief Medemblick, inv.nr. 1591.

RAA - Regionaal Archief, Alkmaar

Archief en collectie J. Belonje, 1904-1980, inv.nr. 0683.

Universiteitsbibliotheek Leiden

<https://catalogue.leidenuniv.nl/>

Herkomst afbeeldingen:

Westfries Archief, Hoorn: 1.

Noord-Hollands Archief, Haarlem: 2

Westfries Genootschap, Hoorn: 3.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort: 2a, 4, 6 en 7.

Stichting Historisch Hoogkarspel-Westwoud, Hoogkarspel: 5.

- 1 Zie voor meer details het in 1996 door Pim Briefies verschenen artikel over de Tolweg in Westfrieslands Oud en Nieuw.
- 2 Een roede komt ongeveer overeen met 14/15 m² grond.
- 3 In 1729 kwamen daar de bouwkosten van het nieuwe Tolhuis bovenop.
- 4 Zeer waarschijnlijk heeft de sloper van het door brand verwoeste Tolhuis (Fa. Molenaar uit Hoogkarspel) de gevelsteen destijds via een persoonlijke relatie aan het museum aangeboden, aldus F. Beerepoot uit Hoogkarspel. Het museum heeft naar zijn zeggen nooit openheid van zaken willen geven over de herkomst van de gevelsteen.
- 5 J. Belonje heeft indertijd ook veel nasporingen gedaan naar deze familie. Zij aantekeningen zijn bewaard gebleven en in het Regionaal Archief te Alkmaar ondergebracht.
- 6 Het nemen van een familiewapen wordt na de reformatie van 1580 erg populair onder de nieuwe aangetreden protestantse bestuurselite. Het hebben van een familiewapen was allesbehalve functioneel. Eerder was het een statussymbool om het aanzien van de familie in de maatschappelijke elite mee tot uitdrukking te brengen.

**De „REX”-
INMAAKGLAZEN**

zijn in 3 jaar **10 maal** met goud bekroond.
Zij zijn de inmaakglazen bij uitnemendheid.

PRIJZEN der glazen	1/4	1/2	3/4	1	1 1/2	2 L.
per stuk	35 ct.	40 ct.	44 ct.	48 ct.	65 ct.	70 ct.

Komt zien en neemt proef. - Prospectussen gratis.

JOH. GEUSEBROEK,
Medemblick, Bagijnhof 129.

Een Zeestad aan Land

een stoomtram treint
door ontgonnen land

waarvan eb en vloed
de contouren bouwden

naar deze stad
in een kom
aan de Zuiderzee gelegen

in dijken gebied
waren de havens
voor vis en handel

ooit poort naar
Noord- en Oostzee

zijn nu een rustplaats
voor de zeilen

toegankelijk
voor het beleven
van vroeger en nu

het goede
dat er nog steeds groeit

het inschepen
bij de tijd

Dick van Hoeve

Piet Ruiter: kapper en lokale fotochroniqueur

Wie heeft de in 2013 overleden Medemblicker Piet Ruiter nou niet gekend? Vele mannelijke Medemblickers werden in hun jeugd jaren naar de kapperszaak in het Bagijnhof gestuurd om door Piet, zijn vader of broer te worden 'bijgepunt'. Niks geen afspraak maken, maar gewoon op de bank je beurt afwachten en horen welke nieuwtjes de immer aanwezige oudere mannen onder elkaar tijdens het wachten én roken uitwisselden. Ook Piet nam onder de kappershandelingen gewoon deel aan de gezellige conversatie!

Zijn fotografiehobby pakte Piet erg serieus op. Hij had geen vaste thema's of onderwerpen maar zag zichzelf vooral als een soort chroniqueur die allerlei zaken, gebeurtenissen en alledaagse zaken in 'zijn' stad voor het nageslacht wilde vastleggen. Dat hij daar zeer goed in geslaagd is, spreekt hopelijk uit onderstaande bijdrage.

Een woord vooraf

Piet Ruiter heeft veel fotomateriaal nagelaten aan onze vereniging. Een grove schatting is dat er ca. 50 kg aan fotoalbums geschonken is. De overige (vele) albums, die niet betrekking op de stad Medemblik hadden, zijn aan familieleden of kennissen geschonken. De diversiteit van zijn oeuvre gaf ons aanleiding om hier in dit Jaarboek een artikel aan te wijden. Veel van de hier gepresenteerde persoonlijke gegevens zijn ontleend aan een vraaggesprek met zijn weduwe, mevrouw Corry Ruiter-Moerkens.

Piet werd op 19 november 1930 geboren en is overleden op 11 januari 2013. Hij was de op-één-na jongste van twee broers en zes zussen. Ze zijn bijna allemaal overleden. Een zus van Piet hielp hun vader (ook kapper) in de kapperszaak: inzepen, nek uitscheren. Zij is indertijd verhuisd naar Canada, waar Corry en Piet regelmatig naar toe gingen. Ook daar is een groot deel van de familiealbums terecht gekomen.

Piet en Corry hebben eerst op de hoek van de Torenstraat met de Breedstraat (tegenover de ingang van het Weeshuis) gewoond. Daarna zijn ze verhuisd naar het Van Houweningepark, naast café 't Vosje (over 't Vosje later meer). Uiteindelijk kwamen ze op hun mooie stek, Bagijnhof 31, terecht, waar ze tot 2001 gewoond en gewerkt hebben. Piet wilde eigenlijk niet meer verhuizen. "Als ik naar de buitenwijk moet, dan ga ik dood".

Een nichtje heeft, samen met Corry, Piet uiteindelijk overgehaald om te verhuizen naar Ridderstraat 17, een gerieflijke woning, waar ze nog 12 jaar samen geleefd hebben.

De kapperszaak

In zijn kapperszaak had hij flink wat aanloop van regelmatig terugkerende klanten: Willem Kleybroek, Okko Stegmeier, Willem Grooteman, Jan Visser, Gerard Keizer, om maar eens een paar te noemen. Jan Visser liet zich 3 keer per week scheren. Toen Piet op vakantie naar Canada wilde, vroeg Jan hoe dat nou moest met zijn scheerbeurten. Piet heeft toen een scheerapparaat voor hem gekocht en hem geleerd hoe dat moest. "En als het niet lukt, moet je de zuster maar vragen."

Piet Grooteman ("Piet, wat kost een pond spek van 35 centen?" "Ik zal effe aan vader vrage.") leefde samen met twee zussen, later met één zus, in de Torenstraat. Op een bepaald moment kwam de wijkzuster bij Piet of hij even bij Piet Grooteman wilde kijken. Bleek Piets zus dood op de stoel te zitten. Als kapper kom je van alles tegen.....

Willem Kleybroek vierde in 1981 dat hij 50 jaar in St. Martinus woonde. Piet had daar een heel album van gemaakt, dat hij na het overlijden van Willem Kleybroek weer terugkreeg. Piet was een doener, altijd ergens mee bezig, met techniek, knutselen, zagen. De laatste jaren, toen hij ziek was, verveelde hij zich enorm.

Piet en zijn fotografie

Piet fotografeerde, net als mevrouw Boekel, waar vorig jaar een lezing over gehouden is, alledaagse dingen, zoals een opgebroken weg die nooit meer terug zou komen, een gebouw in restauratie, gebouwen die gesloopt zouden worden, jubilea, karakteristieke figuren uit de jaren 70-80, zeilevenementen, etc.

Ook maakte hij foto's van foto's, of dia's van foto's, meestal van oude ansichtkaarten. De meeste foto's heeft de auteur van dit artikel al in zijn collectie, maar soms zijn er "nieuwe ouwe" bij, of (nog leuker) oude foto's met de verklaring waar het is.

Hiervoor is al gesproken over café 't Vosje. De auteur was al jaren in bezit van een bepaalde foto (zie afb. nr. 4), maar wist niet waar hij genomen was; vele personen geraadpleegd, maar iedereen zei dat het niet in Medemblik kon zijn.

Tot...de foto opdook in een album van Piet met daarin de verwijzing naar café 't Vosje. Zie bijgaande fotoafbeeldingen 5 en 6 voor de situatie in 1967, en de situatie in 2019 (afb. 7). Mysterie opgelost en een zorg minder voor de auteurs...

Een greep uit zijn omvangrijke fotocollectie

Het was niet gemakkelijk om tot een selectie te komen waarmee we recht konden doen aan zijn omvangrijke en gevarieerde foto-oeuvre. Hoewel er vele dwarsdoorsneden te maken zijn, hebben we ervoor gekozen zijn werk aan de volgende thema's te verbinden: de mens Piet Ruiter, de stad, Medemblikkers en activiteiten/gebeurtenissen.

De mens Piet Ruiter

Op afb. 1 zien we een 'zelfportret' van onze foto-chroniqueur. De foto toont Piet in zijn natuurlijke habitat van zijn kapperszaak. De zaak die door de jaren heen nagenoeg bleef zoals hij ooit was. Piet hield duidelijk niet van nieuwe fratsen in zijn winkel!!

Piet was zijn leven lang overtuigd rooms-katholiek en zeer betrokken bij de Martinuskerk. Afb. 2 toont een mis in de Martinuskerk uit de zomer van 1956.

Afb.1: Piet Ruiter neemt een zelfportret in de kapperswinkel (ca. 1980).

Afb.2: Een heilige mis anno 1956 in de Martinuskerk.

Afb.3: Rouwstoet op weg naar de RK begraafplaats anno 1987.

Een niet alledaagse foto van een rouwstoet in de Ridderstraat.

Piet was actief in het dragersgilde en heeft hier feitelijk zijn collega's van het gilde op de foto gezet.

De stad

Heel veel foto's van Piet hebben betrekking op de stad en op allerlei ingrepen en transformaties die er door de jaren heen hebben plaatsgevonden. Het is zijn verdienste dat we weer een blik krijgen op hoe het ooit was. We beginnen de 'serie stad' met het mysterie van 't Vosje. Het verhaal begint met onderstaande foto uit ca. 1930.

De afb. bevat weinig directe aanknopingspunten waar deze is genomen en óf het wel een plek in Medemblik betreft. Totdat de vereniging de beschikking kreeg over het fotomateriaal van Piet. In dat materiaal dook deze foto op met de vermelding dat het de hoek Achterom/Van Houweningepark ter hoogte van 't Vosje betrof.

Afb.4: Groep kinderen op de hoek Achterom/Van Houweningepark ca. 1930.

Met lichte twijfel over de locatieaanduiding van Piet hebben we toch een beeldvergelijking gemaakt van recentere foto's van deze plek. Zie afbeeldingen 5 en 6. Op basis van die vergelijking kunnen we niet anders dan concluderen dat bovenstaande foto uit de verzameling van Piet de oplossing gaf.

Afb.5: Café 't Vosje anno 1969.

We zien op afb. 5 de hoek van 't Vosje met de stenen uitbouw aan de oostkant van het pand met daarin het langwerpige kozijn. De donkere lijnen in het pleisterwerk op afb. 4 zijn ook zichtbaar op afb. 5. De dakpartijen, zoals boven de kinderen op afb. 4 zijn te zien, komen ook terug op afb. 7.

Afb.7: Voormalig café 't Vosje anno 2019.

Wat opvalt op foto 4 is dat er geen opgaande beplanting/bomen zijn te zien. Deze waren met de demping van de Goudsbloemgracht in 1921 verwijderd. Op andere foto's uit deze periode is er ook geen beplanting te zien.

Café 't Vosje was behalve horecagelegenheid, blijkens het bordje naast de entree, ook de plek van samenkomst van de NVV. De NVV stond voor Nederlands Verbond van Vakverenigingen. Zoals bekend ging deze bond samen met anderen vakverenigingen in 1977 op in de FNV

Afb.6: Café 't Vosje anno 1967 was ook het "clubhuis" van de NVV.

Dat er veel plekken in Medemblik ingrijpend zijn veranderd toont foto 8 van Piet.

Hier zien we de oude en inmiddels al lang verdwenen weg in de Brake ter hoogte van de begraafplaats met op de achtergrond de nieuwbouw aan de Westersingel en in de verte de sluiswachterswoningen bij de Westerhavensluis.

Afb.8: De voormalige Brakeweg ter hoogte van de oude algemene begraafplaats (ca. 1970).

Afb.9: De voormalige "Krakei" aan het Vooreiland in de steigers (ca. 1986).

Het monumentale pand, Vooreiland 22, uit de 17e eeuw, kreeg in 1728 zijn huidige weelderige Lodewijk XIV-vorm. Het pand is inmiddels eigendom van de Vereniging Hendrick de Keyser.

Het bouwwerk ondergaat hier een ingrijpende restauratie, nadat de machinefabriek "Krakei" de naast en achterliggende gebouwen had verlaten en de sloop ervan plaats maakte voor de ontwikkeling van het Zoutziederserf.

Afb. 10: Voormalig verenigingsgebouw van Harmonie Crescendo in de Kruisstraat (1982, vlak voor de sloop).

De aanblik van het verenigingsbouw van Crescendo en de achterliggende boerderij van de fa. Arends in de Kruisstraat geven alles behalve aan fraai aanzicht. Inmiddels is ook deze plek onder handen genomen; het gebouw van Crescendo is verdwenen en op de hoek met het Achterom is een mooie hoekwoning gerealiseerd.

Hieronder een voorbeeld van stedelijk verval; Turfhoek nr. 16 (de boerderij van de fam. Hoogendijk). Gelukkig heeft men ook deze plek onder handen genomen en is hier kwaliteit voor teruggekomen.

Afb. 11: De boerderij van de familie Hoogendijk, vlak voor de sloop (ca. 1971).

Afb. 12: De prachtige herbouw van de synagoge (ca. 1977).

Nog een mooi voorbeeld van de aanpak van de eertijds aanwezige stedelijke verloedering van de Oostelijk Stadsdeel;

de restauratie van de door de gemeente aangekochte synagoge aan het Gedempt Achterom.

Afb. 13: De Pekelharinghaven wordt in 1988 uitgraven en van meerpalen voorzien.

Wat eens het voetbalveld was ging in 1988 letterlijk op de schop om getransformeerd te worden in een moderne jachthaven.

Op afb. 13 zien we een rupskraan bezig om de beoogde haven op diepte te brengen. De palen voor de ligboxen en steigers zijn 'in den droge' reeds aangebracht.

Medemblikkers

We gaven het aan het begin van onze bijdrage al aan; Piet was niet alleen geïnteresseerd in alledaagse dingen maar ook in gewone Medemblikkers in hun doen en laten.

De onderstaande fotoserie geeft dat mooi weer.

Afb. 14: Adam de Wit, Piet Bakker en Willem van de Wetering met vuilnisauto voor kapper Ruiter (eind jaren zestig).

Over alledaagse dingen gesproken! Toen werd het vuilnis nog gewoon door de gemeente zelf opgehaald, vanaf de jaren zeventig door het SOW. Piet heeft zijn zaak even in de steek gelaten om deze mannen van dienst even vast te leggen.

Willem van de Wetering (rechts) laat zich duidelijk niet afleiden van zijn werk. Adam de Wit (links) en Piet Bakker in het midden poseren wel gewillig voor de camera van Piet.

Afb. 15: Riekelt Pasterkamp en Leen Voorthuizen in het oude havenkantoor (ca. 1987).

Er was een tijd dat we de havenmeester en brugwachter van de Kwikkelsbrug nog goed kenden. Havenmeester Pasterkamp deelt hier kennelijk iets mee aan brugwachter Voorthuizen.

Het verschil in autoriteit is hier door Piet onbedoeld mooi in beeld gebracht.

Nog een mooie actiefoto van een Medemblicker die gewoon aan het werk is. De man achterop de bakfiets is Wouter Bos (mede oprichter Solexvereniging "Vroem Vroem").

Een bijzonderheid aan de naam Hellings: Hr. Hellings was de laatste wees van het Hervormd Weeshuis!

Afb.16: Wouter Bos in 1958 op de bakfiets van zijn werkgever J. Hellings op de Ridderstraat voor huize Sint Martinus.

Afb.17: Het Bakkerijmuseum anno 1989 met bakker Theo Spil en juf Corrie Reinstra.

Wat nu een serieuze publiekstrekker is, begon klein en bescheiden: het Bakkerijmuseum. Dat succes is mede te danken aan de gedreven inzet van banketbakker Theo Spil.

Op de afb. wordt hij (links op de foto) omringd door wellicht diverse aspirant banketbakkers!!

We zien Gerard Keizer op de preekstoel in de Martinuskerk. Aan de linkerzijde geflankeerd door Fred Manshanden.

De context van deze opname heeft Piet niet op achterzijde van de foto vermeld, maar Gerard Keizer nam wellicht de gelegenheid te baat om een verborgen talent aan de aanwezigen te tonen.

Afb.18: Schilders Gerard Keizer en Fred Manshanden op de preekstoel in de Martinuskerk anno 1987.

Afb.19: Ted van Doorn en Willem Kleybroek in de kapperszaak van Piet (ca. 1985).

Een sigaren rokende Ted van Doorn en Willem Kleybroek wachten in de zaak van Piet geduldig op hun knip- of scheerbeurt.

Van deze markante en vaste klanten moet ik wel even een foto maken, moet Piet gedacht hebben. Het geld om af te rekenen heeft Ted kennelijk al in zijn linkerhand!!

Afb.20: Piet Grooteman in de kapperszaak van Piet (ca. 1985).

De ex-slager Piet Grooteman behoorde ook tot de vaste mannelijke clientèle van Piet Ruiter. We zien Piet op al zeer hoge leeftijd hier afgebeeld. Aan zijn gelaatsuitdrukking te zien ondergaat hij het fotomoment met zijn gedachten heel ergens anders!

Afb.21: Thijs Hof met een modern theorielokaal (1987).

Voor heel veel Medemblicker begon de autocarrière met het lesnemen bij Thijs Hof. Met de stijgende welvaart in de jaren vijftig en zestig werd de auto voor velen een bereikbaar ideaal. Maar het 'roze papiertje' moest nog wel even gehaald worden. Thijs heeft vele Medemblickers daarbij op professionele wijze bijgestaan!

Afb.22: Onder anderen Willem IJzerman oefent hier in het omgaan met een duikerspak voor de brandweer (ca. 1985).

De man met het gezicht naar de fotograaf is Willem IJzerman en toentertijd lid van de vrijwillige brandweer van Medemblik. Duidelijk is dat hij geheel opgaat in zijn bezigheden en geen tijd heeft voor een mooie pose. De naam van zijn collega duiker heeft Piet helaas niet vermeld.

Activiteiten/gebeurtenissen

We zijn alweer aangekomen bij de laatste categorie foto's. Deze tonen zaken die we ons allemaal wel weer voor de geest kunnen halen.

Afb.23: De Westervaren als ijsbaan anno 1963.

Een strenge winter uit lang vervlogen tijden zorgt voor ijsvermaak op de Westervaren met een VW-bus van de ijsclub.

Wie de op Friese doorlopers schaatsende jongeman is, vermeldt de foto niet. Van de later aangelegde jachthaven is nog geen spoor te bekennen.

Afb.24: 1976, brand in het koepeltje van het voormalige Provinciaal Ziekenhuis, op de voorgrond het opleidingsschip Juliana.

Een tragisch voorval: de monumentale koepel van het hoofdgebouw op de Landswerf staat in lichterslaai! Het destijds in verval geraakte gebouw was al eerder beroofd van zijn vier zonnewijzers. Gelukkig is later het gebouw weer in oude luister hersteld. Het oude opleidingsschip op de voorgrond doet nu dienst als restaurant in Aalborg, Denemarken.

Afb.25: Voetbalvereniging DEK oefent voor de laatste keer in "De Kuip" van de Pekelharinghaven (ca. 1985).

De jeugd zal zich wellicht afvragen of deze foto wel uit Medemblik komt. De voetballers op het veld zijn kennelijk nog laat aan het sporten, gelet op de lange schaduwen van de toentertijd met populieren omzoomde Kuip.

Afb.26: Surfers op het IJsselmeer (ca. 1985).

Piet toont op afb. 26 een al weer bijna vergeten rage uit de jaren tachtig van de vorige eeuw: windsurfen. Het IJsselmeer rondom Medemblik bleek zeer in trek voor deze sport en trok daardoor toentertijd vele beoefenaars. Inmiddels is deze rage wat uitgewoed en neemt het kitesurfen nabij het Nesbos nu een grote vlucht.

Met dank aan Piet Ruiter en zijn vrouw.

Arnold de Greeuw/Ad Kamma
Medemblik/Hoogkarspel, juni 2019

Herkomst afbeeldingen:

Alle afbeeldingen, behalve afb. 6 en 7: Piet Ruiter.

Afb. 6: OKV "Medenblik".

Afb. 7: Arnold de Greeuw.

Toen het nieuwe stadhuis. En nu?

Het is 6 april 1937. De gemeenteraad van Medemblik kiest voor een nieuw raadhuis. Straks meer over de noodzaak van deze beslissing en de bouw in het begin van de tweede wereldoorlog. Voor de toenmalige burgemeester Peters is deze bouwperiode geen eenvoudig proces geweest. Pas in 1947 zal de officiële opening van het stadhuis plaatsvinden. Hoe het nog steeds bekende monumentale gebouw tot stand is gekomen, zal de centrale vraag zijn in dit artikel. En de toekomst? Ja, nu nog een moeilijke vraag.

Het besluit van de gemeenteraad tot de bouw van een nieuw stadhuis werd veroorzaakt door tal van verschijnselen over de toestand van het toenmalige gebouw. Zowel binnen als buiten was er een ver gevorderde staat van verval. In een kritisch rapport worden vele erbarmelijke toestanden beschreven zoals bijvoorbeeld de scheuren in bijna alle treden naar het bordes.¹

Ook het kasteel Radboud wordt bezocht als mogelijk nieuw onderkomen. Vijf maanden later maakt de minister bekend dat hij geen bezwaar heeft tegen de sloop en hij bepleit het plan om te kiezen voor het kasteel. Voor dit denkbeeld is echter bij de burgemeester, wethouders en raadsleden weinig enthousiasme. Natuurlijk zijn over de mogelijkheden voor een nieuw stadhuis vele gesprekken gevoerd.

In april 1938 is daartoe zelfs een speciale excursie gemaakt. Het betrof een bezichtiging van het nieuwe stadhuis in Boxtel en werkbezoeken aan twee kastelen, in Wijchen en Helmond, die als gemeentehuis waren ingericht. Een half jaar later valt de definitieve beslissing. De plaatselijke krant meldt wat er toen gebeurde.

Maandagavond, 17 October 1938

'De gemeenteraad is opgeroepen tot een vergadering op 17 October in de namiddag om 8 uur.'²

Afb.1: Oude stadhuis (ca. 1900).

Op 4 mei 1937 stuurt het gemeentebestuur een brief aan de toenmalige minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, waarin ze plan van de sloop van het oude stadhuis kenbaar wordt gemaakt. Twee weken later komt de directeur van het Rijksbureau voor Monumentenzorg op bezoek om een oordeel te vellen.

De agenda bevat als voornaamste punt van behandeling: Nader voorstel van Burgemeester en Wethouders inzake de stichting van een nieuw Raadhuis. In verband hiermede herinneren wij er aan, dat de Raad op 17 Maart 1937 in beginsel besloot tot de bouw van een nieuw Raadhuis op de plaats van het bestaande.

Het voorstel luidt:

1. Definitief te besluiten tot de bouw van een *nieuw Stadhuis op de plaats van het tegenwoordige* en daarvoor beschikbaar te stellen een bedrag van f 70.000,-;
2. Burg. en Weth. te machtigen om de architect A.J. Kropholler te Wassenaar opdracht te verlenen tot het maken van een plan en bijbehorend bestek.

Uit individuele uitlatingen van de raad hebben B. en W. de conclusie durven trekken, dat de bezichtiging van de raadhuisen van Helmond en Wijchen hen niet enthousiast heeft gemaakt voor het inrichten van kasteel Radboud. Door het bezoek aan het nieuwe Raadhuis te Boxtel is de wens versterkt om ook in Medemblik een geheel nieuw stadhuis te bouwen.

Want het Raadhuis is de zetel van het stadsbestuur waarop het oog van de bevolking zich richt in tijden van nood en waarheen zij zich verzamelt bij openbare en algemene feestelijkheden. Het moet daarom gelegen zijn in het centrum van de gemeente, dus in het midden van de bebouwde kom. Het moet ook gelegen zijn aan het voornaamste plein, waar de voornaamste straten elkaar ontmoeten. De plek van het bestaande stadhuis vormt in stedenbouwkundig opzicht een ideale en onmisbare afsluiting van de Nieuwstraat. De plek van het kasteel Radboud voldoet in geen enkel opzicht aan de gestelde eisen. Ook de ligging in de meest windrijge hoek van de gemeente is een afwijzing.

Architect A. Kropholler uit Wassenaar, de ontwerper van meerdere raadhuisen, is bereid gevonden een schets te maken van het uiterlijk aanzien. B. en W. kunnen de door de bouwmeester gemaakte voorlopige ontwerpen niet anders dan zeer geslaagd noemen.'

Waarom de keuze voor Kropholler? En, zijn er nog andere namen genoemd? Geen idee. Wie de suggestie als eerste heeft aangereikt, wordt niet in de krantenberichten genoemd. Misschien is het burgemeester Peter Christianus Josephus Peters geweest. Dat de berichten over de kosten van het nieuwe raadhuis een gesprekstema is geweest voor vele burgers heeft Peters ongetwijfeld, in de beginperiode van de raadsbesluiten hierover, sterk ervaren.

Alexander J. Kropholler (1881 - 1973)

'Het doel der bouwkunst is, ons te verheffen door een edele levensuitdrukking.' Aldus de zoon van een timmerman, die na de ambachtsschool zal uitgroeien tot een beroemdheid en heel veel bekende bouwwerken heeft achtergelaten. In 1902 begint Alexander samen met J.F. Staal een architectenbureau in Amsterdam. Zes jaar later neemt hij een zeer invloedrijke beslissing voor zijn loopbaan. Hij wordt rooms-katholiek! Zijn besluit stimuleert o.a. tot de bouw van verschillende kerken.

In 1910 krijgen Staal en Kropholler ruzie en gaan uit elkaar.

Terzijde: Staal trouwde met de eerste vrouwelijke architecte van ons land. Margaret is de jongere zus van Alexander en wordt één van de '1001 bekende vrouwen in de 20ste eeuw'.³

Afb.2: A.J. Kropholler (ca. 1940).

Wie een indruk wil krijgen van de vele historische gebouwen van Kropholler, adviseer ik om de lijst van zijn gebouwen eens te bekijken in Wikipedia. In zijn beschrijvingen over de betekenis van bouwstijl benadrukt hij veel kenmerken, die ook in het nieuwe stadhuis van Medemblik te zien zijn.⁴ Volgens Kropholler is het een eis, dat men aan het uiterlijk van het gebouw kan zien of het een kerk, school of volksgebouw is.

Voor een stadhuis is niet alleen de hoogte van belang maar ook de verhoogde ligging. Daardoor wordt het verheven boven platvloerse alledaagseheid en krijgt het een monumentaal aanzien. Deze verhoging wordt ook in Medemblik zichtbaar gemaakt. In zijn standpunt over de waarde van Nederlands bouw materiaal benadrukt hij vaak: 'Helaas zijn er maar weinig publieke gebouwen in ons land, die inwendig getooid zijn met onze prachtige baksteensoorten. De witkwest en de manie om te stukkadoeren hebben het bijna overal gewonnen.'⁵ Vooral Berlage zal een belangrijke inspiratiebron voor zijn aanpak blijven.

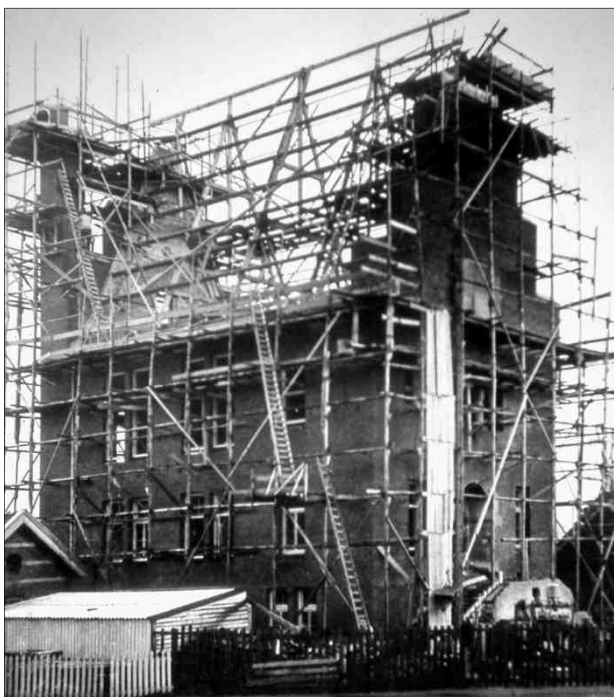
Op 2 december 1939 lezen we in de Medemblikker Courant: Dhr. Kropholler is er in geslaagd een stadhuis te ontwerpen, dat aan alle eisen van doelmatigheid zal voldoen. Het is een schoonheid van bouwstijl, die het tot in lengte van jaren zal maken tot een sieraad van onze oude stad. Rechts van het hoofdgebouw komt een lagere vleugel, met beneden de brandweerkazerne en het politiebureau. Daarboven twee dienstwoningen waarin de gemeentebode en de gemeenteveldwachter zijn ondergebracht.

In diezelfde krant staat ook de oproep van het gemeentebestuur om zich in te schrijven voor de bouw. De beslissing voor de aanbesteding zal worden genomen op 21 december.

Het bestek van architect Kropholler is verkrijgbaar tegen betaling van f 10,-, maar als het ongeschonden wordt ingeleverd ontvangt men f 5,- terug.

De uitslag van de aanbesteding meldt de krant op 23 december. Er zijn 26 inschrijvingen binnengekomen. De goedkoopste aanbieder en tevens de winnaar is L. Buter uit Andijk met een aanbod van f 59.810,-. Twee aannemers uit Medemblik hebben een mislukte poging gedaan: E. Boekel, f 64.500,- en Koorn & de Jong, f 67.500,-. Terpstra & Hoekstra uit Leeuwarden vroegen het meest: f 87.875,-! Het slopen van het oude raadhuis met de drie aanverwante percelen zal worden uitgevoerd door P. Geusebroek voor een bedrag van f 1.060,-. Een week later leren de plaatsgenoten dat op dinsdag 2 januari 1940 het tijdelijke raadhuis wordt gevestigd in perceel Meerlaan 22, tegenover de Nieuwe Gereformeerde Kerk. Raadsvergaderingen worden voortaan gehouden op de Westerhaven in het Koggehuis.

In de Enkhuizer Courant (1940-04-20, p. 10) las ik de volgende typering van burgemeester Peters. 'Naast een toegewijd en serieus burgervader voor het aan zijn zorgen toevertrouwde stedeke Medemblik, is hij een briljant spreker. Als men de raadsvergaderingen bezoekt, krijgt men een steeds stijgende bewondering voor zijn voortreffelijke woordkeus, de gemakkelijheid van uitdrukkingen en zijn logische betoogvorm. Zijn betogen zijn doorspekt met humoristische trekjes, maar de waardering daalt soms aan het einde wanneer je denkt, het duurt wel lang. De Raad komt bijeen in de statige zaal van het Koggehuis en de thee, die mevr. De Haart schenkt, is van een voortreffelijke hoedanigheid!'

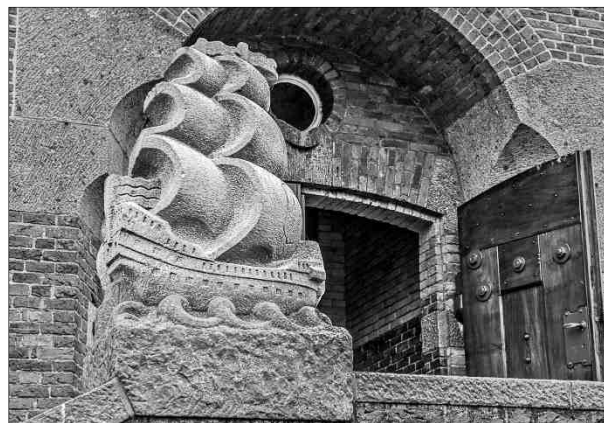
Afb.3: Het nieuwe stadhuis in de steigers (ca. 1941).

De opbouw in oorlogsjaren

Hosse Langereis is één van de arbeiders, die bij de opbouw zijn betrokken. In één van zijn verhalen over Medemblik vertelt hij: 'Er werd niet veel gebouwd in 1940, dus waren er veel bouwvakkers werkloos. Zo ook Kees Beerepoot en ik. Als timmerlieden konden we aan het werk onder voorwaarden. Je moest hard werken en alles moest tot volle tevredenheid van opzichter van Iersel gebeuren.'⁶

Het mooiste vonden Kees en Hosse het ophalen van de leeuw met voetstuk uit Amsterdam. Met een vrachtwagen van Louw Kool gingen ze naar Amsterdam. Het hijsmateriaal dat ze meenamen, mochten ze echter niet gebruiken van de beeldhouwer omdat die zijn eigen materiaal verkoos. De kop van de leeuw hing in de takel en was net boven de laadbak toen het touw brak. Gelukkig viel de kop nog net op de wagen. Louw Kool begon te schelden tegen die beeldhouwer, maar gelukkig is de leeuw goed in Medemblik aangekomen. Nog steeds is het een uitstraling op de top van het voormalige stadhuis.

De zojuist genoemde bekende Amsterdamse beeldhouwer is John Rådecker. Hij toont zijn kunsten nog altijd als we naar de voorgevel kijken. 'Voor een raadhuis is het gemeentewapen de voornaamste versiering', aldus de mening van de architect. Kropholler had al eerder met Rådecker samengewerkt (politiebureau Alkmaar) en adviseerde hem om aan de voorgevel een afbeelding te maken van een oud zegel van Medemblik. Ook de beide natuurstenen schepen op de leuning van de buitentrap zijn door Rådecker ontworpen. Aanvankelijk was de gedachte om de twee leeuwen van het oude stadhuis te gebruiken. Men vond echter dat de gebeeldhouwde pinassen (schepen) een betere uitstraling zouden geven van de historie van de stad. Wie nu langs de voorkant loopt en de twee oude schepen ziet, heeft waarschijnlijk geen associatie met het bekende monument op de dam (in Amsterdam). Ja, door dezelfde beeldhouwer gemaakt.

Afb.4: Pinassen (schepen) op de leuning (2019).

Ook het eiken meubilair in de raadzaal en in de burgemeesterskamer werd door Kropholler ontworpen.

Zijn kunsten als timmerman zijn toonaangevend. Aan weerszijden van de hoofdtrap hangen twee schilderijen, die al in 1931 door kunstschilder Dirk Nijland zijn gemaakt.

Nog steeds bewondert elke bezoeker de drie gebrandschilderde ramen aan de achterzijde. Ze zijn het werk van de bekende Haarlemse glazenier Willem Bogtman (1882-1955).

Afb.5: Raadzaal (2013).

Afb.6: Burgemeesterskamer (2013).

Afb. 7: Hoofdtrap (2013).

De afbeeldingen verwijzen naar de voornaamste perioden uit de geschiedenis van Medemblik:

1. De tijd van koning Radboud;
2. De bloeitijd rond 1600 van handel en scheepvaart;
3. Een zicht op de Wieringermeer met het bekende gemaal Lely.

‘Het Nieuwe Stadhuis te Medemblik zal vrijdag 20 februari zonder enig ceremonieel in gebruik worden genomen.’ Zo meldt het Algemeen Handelsblad een dag eerder (19-02-1942). Het was dus geen feestelijke terugkomst van het gemeentepersoneel. De oorlogsomstandigheden hebben de aannemer parten gespeeld; zijn kasboek toont een schade van f 6.500,-. Dat de werknemers slechts weinig betaald kregen, heeft Volkert Nobel in 1982 voorbeeldig en uitvoerig beschreven.⁷

‘Medembliks stadhuis voltooid’, aldus een bericht in het Dagblad voor Noord-Holland op 9 mei 1942. Het is een monumentale schepping voor eeuwen en Medemblik mag trots zijn wat er voor tachtig mille gebouwd is. De meubelen van Kropholler wekken de indruk ook nog eeuwen mee te kunnen.’ Ja, veel lovende woorden. ‘De raadsaal doet denken aan de ridderzaal van een middeleeuws slot. ‘Veel waardevolle woorden leest men ook in andere kranten. Ruim een jaar later vertelt ook de Telegraaf, dat er in Medemblik sprake is van een ‘gloednieuw, mooi gebouw van Kropholler, dat eeuwen kan trotseren met zijn jonge krachtige muren en dat in zijn moderne zalen zovele herinneringen bergt aan de goede gouden tijd van de 16^e en 17^e eeuw.

De hele romantiek van dat verleden spiegelt zich af in het stadhuis dat in de archieven honderden bewijzen van de vergane grootheid bevat.’

Jubileumjaar Harddraverij 1942

Op 21 september 1942 viert de harddraverijvereniging Prins Hendrik haar 100-jarig bestaan! Het bestuur stond voor de keuze: Wat moeten we doen? Uiteindelijk zou het eeuwfeest toch gevierd worden. Burgemeester Peters, tevens beschermheer, stelde de raadsaal van het nieuwe stadhuis beschikbaar voor de receptie na afloop van de wedstrijd.

Omstreeks 18.00 uur komen de bestuursleden met hun dames en officials de mooie zaal binnen. Het fraaie meubilair was zodanig opgesteld, dat het geheel een feestelijk aanblik gaf. Hierna werden vele bloemstukken en fruitmanden binnengebracht, die waren geschonken door vele zusterverenigingen en plaatselijke instanties. De burgemeester vertelt dan dat dit de eerste officiële bijeenkomst is in de nieuwe raadsaal. Na afloop is er een feestdiner in het Koggehuis. Dit heeft lang geduurd omdat het in de oorlog verboden was zich van 24.00 tot 04.00 uur op straat te begeven.

In 1941 had de harddraverijvereniging besloten tot een geschenk voor het nieuwe stadhuis. In een vergadering werd f 400,- uitgetrokken voor de aanschaf van twee smeedijzeren lantaarns op twee gemetselde pilaren.⁸ Ik vermoed, dat er weinig Medemblikkers zijn die bij de huidige aanblik ervan aan onze bekende vereniging denken.

Afb.8: Nieuwe stadhuis (1949).

Feestelijke opening in september 1947

‘Heden, vrijdagmorgen 12 september, is het nieuw gebouwde stadhuis in gebruik genomen.’⁹ Een belangrijke aanwezige is de commissaris van de koningin van Noord-Holland, Baron de Vos van Steenwijk. Tal van autoriteiten zijn bij de opening aanwezig, waaronder natuurlijk ook de plaatselijke pastoor en de dominee. Architect Kropholler wordt door de burgemeester met veel dankbaarheid toegesproken. ‘Het gemeentebestuur is trots op het stadhuis en hoopt dat dit gebouw tot in lengte van dagen ook de trots zal blijven van alle Medemblikkers.’

In de avond is er een feestelijke bijeenkomst voor ambtenaren en leden van de gemeenteraad met hun dames. De raadszaal is geheel gevuld. Feestleider van het gebeuren met veel muziek is L.J.J. Heilema. In het begin van de avond wordt afscheid genomen van de heer A. de Vries. De directeur van de gasfabriek heeft zijn pensioenleeftijd bereikt. Vele cadeaus worden aan hem en zijn vrouw aangereikt. Zang, voordrachten en muziek gaan daarna nog wel een tijdje door.

De blijvende typering: Het gebouw mag een monumentale schepping voor eeuwen worden genoemd. Het heeft een zeer eigen stijl en is in hoge mate representatief.

Het nieuwe stadhuisplan in 1989

In het jaar dat Medemblik 700 jaar stadsrechten heeft en dat uitbundig viert, zijn de plaatselijke architecten Vlaming en Meendering bezig met een plan voor de vernieuwing van het stadhuis. Het ontwerp van de heren wordt helaas tot de grond toe afgekraakt.

Zo zou er bijvoorbeeld geen enkele samenhang zijn met het oude stadhuis. Wethouder Gerie Kroezen reageert onthutst over al die negatieve berichten. Ze krijgt daarbij steun van gemeentesecretaris C. van Zijverden. De architecten hebben er overigens geen nachtmerries aan overgehouden. Het Dagblad van West-Friesland¹⁰ meldt, dat de heer Peter Vlaming nuchter reageerde met de woorden: ‘Wij zijn wel wat gewend. Pas als er helemaal geen commentaar komt, schort er echt wat aan!’

Afb.9: De nieuwe vleugel (2010).

Op 14 juni 1990 vindt een belangrijke gebeurtenis plaats. Burgemeester Feijtel slaat de eerste paal voor de nieuwe aanbouw van het stadhuis. Het traditionele vuurwerk op die dag zorgt voor een hels kabaal. Maar liefst 92 palen zullen daarna de grond in gaan. Vele daarvan hebben een lengte van 17,5 meter.

Ruim een half jaar zijn de bouwvakkers bezig, met als resultaat: ‘Stadhuis Medemblik is na verdubbeling vooral klantvriendelijker’ aldus de titel van een uitvoerige beschrijving in de regionale krant. ‘Op 22 februari is het eindelijk zo ver. Dan verhuist het gemeentelijke personeel massaal van bureau of zelfs van locatie. En, een invalide kan gewoon via de lift alle afdelingen bereiken en desnoods gebruik maken van een invalide-toilet.’

26 juni 1991: ‘Het vernieuwde en uitgebreide stadhuis wordt vandaag officieel geopend door de heer R. de Wit, Commissaris der koningin. De opening geschiedt door het onthullen van een herdenkingsplaat.’

En nu??

In 2010 is Medemblik de verzamelnaam van meerdere buurgemeenten geworden. De plek van het nieuwe gemeentehuis wordt het vermaarde voormalige DSB-bankgebouw in Wognum.

In het bestuur van onze Oudheidkundige Vereniging komt al spoedig een idee ter sprake: Kan het oude stadhuis niet worden ingericht als een nieuw stadsmuseum?

Dit plan wordt door het college van bestuur niet meteen toegejuicht. Uiteindelijk is er gelukkig toch overeenstemming bereikt.

In juni 2013 krijgt onze OKV toestemming om het stadhuis tien jaar lang als Stadsmuseum te gebruiken. In april 2014 opent burgemeester Frank Streng deze nieuwe bestemming. Vele vrijwilligers zijn sindsdien betrokken bij de jaarlijkse openingstijden. Maar het einde van deze termijn nadert.

Afb. 10: Stadsmuseum met vlag (2019).

Wie nu langs de zijvleugel van het oude stadhuis loopt, ontkomt niet aan de grote reclameboodschap van makelaardij Groot & Nieuweboer. Mogelijkheden voor twee winkelruimten, aldus de boodschap. Wat er na 2023 in het prachtige oude raadhuis gebeurt? Geen idee. Heel misschien is de huidige invulling van het bijna gelijke gebouw in Waalwijk een inspirerend voorbeeld!¹¹

Het is een kunstencentrum geworden voor jong en oud. Er werken nu ruim 30 mensen in vaste dienst. Het cursusaanbod betreft vele gebieden: muziek, dans, musical, theater, beeldende kunst, literatuur en cultureel erfgoed. Het is een illustratie van de prachtige mogelijkheden die het oude stadhuis biedt in onze huidige gemeente!

Toevoeging: de monumentale waardering

In de site van de monumenten van Nederland¹² staat een uitgebreide beschrijving van Dam 4, Medemblik. De tekst eindigt met de lijst van de volgende waarderingen.

Het raadhuis is uit architectuurhistorisch oogpunt van algemeen belang:

- Als vrijwel gaaf bewaard gebleven en representatief voorbeeld van het werk van A.J. Kropholler, vergelijkbaar met de door hem ontworpen raadhuisen te Wateringen en Waalwijk;
- vanwege de gave hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik;
- vanwege het interieur (en het door de architect ontworpen meubilair).
- Uit cultuurhistorisch oogpunt is het raadhuis van algemeen belang als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een raadhuis en als zodanig als element uit de geschiedenis van het openbaar bestuur uit het tweede kwart van de 20ste eeuw in Nederland.
- Stedenbouwkundig is het pand van waarde als beeldbepalend element in het stadsbeeld en als afsluiting van de as van de Nieuwstraat in de richting van het IJsselmeer.

Ad Dudink
Medemblik, juni 2019

Geraadpleegde bronnen

A. Gieling, *'Van Stadhuis tot Stadsmuseum'*, Jaaruitgave no.23, Oudheidkundige Vereniging "Medemblik", 2015, 43-44.

A.J. Kropholler, *'Over Bouwstijl vroeger en nu'*, Amsterdam, 1941.

V.J. Nobel, *'Oudste oorlogsmonument in ons land uit de jaren 1940-'45 staat in Medemblik'*, 49e Bundel van het Historisch Genootschap Oud West-Friesland, 1982, 126-135.

J. Struik, *'En de burger van Medemblik...hij leefde voort'*, Medemblik, 2000, 82-93.

P. Swart, *'Het oude stadhuis van Medemblik'*, Jaaruitgave no. 18, Oudheidkundige Vereniging "Medemblik", 2010, 32-37.

Herkomst afbeeldingen:

Henk Bouwman: 1,7

www.huisvanwaalwijk.nl: 2

Piet Ruiter: 3

Arnold de Greeuw: 4, 5, 6, 8, 9,10

¹ Zie artikel van Peter Swart.

² MC: 22-10-1938 p7.

³ Nr. 354 in het bekende boek van Els Kloek (2018).

⁴ Boek (zie boven) gepubliceerd tijdens bouw van stadhuis.

⁵ Boek, p127.

⁶ H. Langereis, *Medemblik en de Medemblikkers II*, 1988.

⁷ Zie geraadpleegde bronnen.

⁸ In boek van Jan Struik.

⁹ MC: 13-09-1947 p1.

¹⁰ Datum: 09-11-1989.

¹¹ Zie: huisvanwaalwijk.nl

¹² Monumenten.nl

Medemblik en de industrialisatie na WO II (5)

Deze aflevering staat in het teken van de kunststofverwerkende industrie in Medemblik. Kunststoffen zijn afkomstig van de petrochemische industrie met aardolie als basis. Een bekende kunststof is polyethyleen dat als basis dient voor zogeheten thermoplasten waarvan bijvoorbeeld plastic zakken worden gemaakt. Thermoplasten smelten bij verhitting. Heel anders zijn polyester en polystyreen waarvan thermoharders worden gemaakt. Deze smelten niet bij verhitting, maar verbranden bij oververhitting. Wanneer thermoharders worden gecombineerd met vezels spreekt men van composieten, waarmee heel stevige producten kunnen worden vervaardigd.

Inleiding

De toepassing van kunststoffen heeft wereldwijd na de oorlog een enorme vlucht genomen. Het is dus niet toevallig, dat de ontwikkeling van Medemblik tot 'industriestadje' in belangrijke mate bepaald is door de verwerking van de nieuwe kunststoffen. Zo zijn we in Jaaruitgave 24 Stadtman tegengekomen dat plastic mappen vervaardigde. Ook kwamen we daar de composiet boten van Contest tegen, maar dat heeft meer te maken met de opkomst als centrum van de zeilsport. In Jaaruitgave 26 is aandacht besteed aan Pall Medistad, toonaangevend producent en ontwikkelaar van hightech medische en biotechnische kunststoffen.

Verder aan Bomoplast dat speciale plastic mapjes vervaardigde. En aan Fish Flow Innovations dat KD Polyesterbouw (zie hieronder) heeft ingelijfd, voor onder meer het vervaardigen van vizels en turbines. Uit het hierna volgende blijkt het enorme belang die de kunststofverwerking voor Medemblik heeft gehad en breed gezien nog heeft.

N.V. Plastic Packing

In het voorjaar van 1962 is het college van B&W in vèrgevorderde onderhandeling met Plastic Packing te Haarlem. Het gaat om een proefvestiging op het nieuwe industrieterrein. Het bedrijf ziet geen uitbreidingsmogelijkheden voor haar vestiging in IJmuiden. De gemeente wil 'met overtuiging' de komst van Plastic Packing bevorderen door de bouw van een stenen industriehal voor rond f 48.000,-.

Tijdens de vergadering op 4 juni 1962 blijkt dat de hal zal worden verhuurd met recht van koop en optie tot uitbreiding op dit terrein. Er zal plastic verpakkingsmateriaal in brede zin worden geproduceerd.

De bouw van de hal is onderhands opgedragen aan aannemingsbedrijf J. Bot uit Medemblik. Vanaf september 1963 is Plastic Packing in Medemblik op Randweg 1 werkzaam. Op 20 oktober 1964 wordt de gemeente gevraagd om nog zo'n hal te bouwen, ter verdere uitbreiding van de vestiging Medemblik.

Het bedrijf wil via B&W een premie-aanvraag indienen bij het ministerie van Economische Zaken. Het voorstel van B&W aan de raad is gedateerd op 24 maart 1965 en aangenomen in de vergadering van 31 maart. Het betreft onder meer de beschikbaarstelling van een krediet van f 58.000,- voor de uitbreiding van de gemeentelijke industriehal. De bouw is onderhands gegund aan Koorn's Bouwbedrijf. Bij de huurprijs is rekening gehouden met een opslag van 1% op de rente die de gemeente zelf moet betalen. Uit een voorstel van B&W van 12 oktober 1967 aan de Raad blijkt, dat Plastic Packing verder wil uitbreiden en wel op een perceel dat al is gekocht. Om die reden koopt het de twee gehuurde hallen van de gemeente voor f 103.600,-.

Wim Poot is geboren en getogen in Zandvoort. Hij is geïnteresseerd in de horeca en volgt de Hogere Hotelschool. Daarna heeft hij gewerkt bij grote hotels in Amsterdam (Parkhotel, Hilton) en op de grote vaart bij de Holland Amerika Lijn. Aan dat varen kwam een eind toen Wim ging trouwen met Mieke Jansen. Nu was Mieke's vader mede-eigenaar van Plastic Packing en van het cellulose importbedrijf Tamboer&Co. Jansen voerde het beheer over de fabriek; Tamboer bestierde de handel.

Het was de bedoeling dat Wim in de nieuwe vestiging te Medemblik ging werken. Eerst heeft hij nog twee jaar in IJmuiden meegedraaid om het vak te leren; daar werkten 70 mensen. Toen naar Medemblik. Logies en ontbijt konden geregeld worden bij de familie Goedhart in de Nieuwstraat. Warm eten deed hij bij Harryvon. De reis van Zandvoort naar Medemblik had wel wat om het lijf. Zondagavond stapte hij om 20.30 op de trein en om 00.30 stopte de bus op de Nieuwstraat: 4 uur voor 70 kilometer! En maandagochtend om 5 uur moesten dan de machines opgestart worden voor de ochtendploeg van 6 uur. Er werd in 3-ploegendienst 24 uur gedraaid, maar niet in het weekend.

De fabriek in Medemblik draaide aanvankelijk hetzelfde soort plastic zakken als in IJmuiden, bestemd voor de verpakking van sla. Vanuit IJmuiden vond de expeditie plaats en daarom reed er iedere dag een vrachtwagen van Medemblik naar IJmuiden.

Afb. 1: Plastic Packing in aanbouw aan de Randweg (1970).

Het eerste personeelslid was ook een vrachtwagenchauffeur: Jetse de Boer, die naderhand werd opgevolgd door zijn zoon Tamse (omgekomen bij een verkeersongeluk).

Belangrijkste afnemer was Van der Windt Verpakking in Honselersdijk, dat nog steeds bestaat. Er werden wel 1 miljoen slazakken per jaar geproduceerd. Later kwamen daar nog andere zakken bij; heel veel voor de verpakking van diepvrieskippen. De productie werd hierdoor enorm uitgebreid en de fabriek verhuisde van Randweg 1 (het pand waarin tot voor kort garage Botman was gevestigd) naar Nijverheidsweg 1 (waarin nu Pall is gevestigd). Er kwamen enorme machines uit Italië van wel zes meter hoog. Per week werd 100 ton aan materiaal verwerkt! De afzet vond voor circa 80% plaats binnen Nederland; de rest ging naar België of Duitsland. Plastic Packing was in die tijd waarschijnlijk de grootste in zijn soort in Nederland.

In de toptijd werkten er 135 mensen in ploegendienst. Wim Poot deelde de leiding van de fabriek met Puck Sluijters, met wie hij enorm goed kon opschieten. Ook Puck kwam over uit IJmuiden omdat hij in Medemblik harder nodig was. Wim weet, geholpen door Mieke, nog een aantal namen van werknemers uit zijn geheugen op te diepen: Cor en Nico Winnubst, Bertus Veenstra, Henk Tiben, Henk Winkel, Marry Brakeboer, Piet Kool, Jaap Klaver, Louk Manshande, Jac Vriend, Theo Cornelisse....

Er was trouwens veel verloop, voor f 5,- per week stapte men over naar een andere werkgever. Nog vermeldenswaard is dat in 1985 een overeenkomst werd aangegaan met Sociaal Werkbedrijf DSW voor het verrichten van werkzaamheden aan 13 plasticzakkenmachines over de periode 1 april 1985 tot 1 april 1986.

Wim vertelt hierover dat er ook een onderhouds- en een voorman van Plastic Packing bij gezet werden.

Vanaf 1993 vonden grote veranderingen plaats. Er vond een wisseling van de wacht plaats in de directie en er werd geld onttrokken aan het bedrijf. Uiteindelijk werd Plastic Packing verkocht aan Van der Windt dat het bedrijf sloot en de machines overhevelde naar Grootegast in de provincie Groningen. Wim is, na een kort uitstapje in Enkhuizen, ook overgestapt naar Van der Windt en heeft in de fabriek te Grootegast de drukkerij-afdeling opgezet.

Hij heeft circa 14 jaar dagelijks de rit over de Afsluitdijk gemaakt, waarvan de laatste 4 jaar op Harlingen. Het voelt voor hem achteraf toch een beetje wrang dat het naar zijn idee ook anders had kunnen lopen met de fabriek in Medemblik en dat de machines daar best hadden kunnen blijven draaien. Om het verhaal af te maken heb ik nog even geneusd op de website van Van der Windt. Het bedrijf noemt zich 'een toonaangevende internationale speler in de wereld van verpakkingen en disposables: 'Wij leveren ruim 15.000 artikelen voor onder meer de AGF, sierteelt, food en non-food industrie, groothandel, foodservice, schoonmaak en zorg'. Het bedrijf heeft in Nederland alleen nog vestigingen in Honselersdijk, Rijnsburg, Aalsmeer en Naaldwijk. Daarnaast in België, Verenigd Koninkrijk en Ierland.

Polyform Plastics/Resicon

Theo en Koos Deen werkten in de jaren '50 bij Plasticall in Hoorn, wordt mij verteld door Theo's zoon Jos. Theo en Koos besluiten op een gegeven moment om voor zichzelf te beginnen in hun woonplaats Hoogkarspel. Zij maakten daklichtkoepels voor de bouwmarkt. Hun werkplek is echter al gauw te klein en ze besluiten om te verkassen naar de opkomende industriekern Medemblik.

Kennelijk waren ze op de hoogte van de faciliteiten die daar geboden werden, want we zien de twee broers terug in de documenten die zijn opgeslagen in het Westfries Archief.

Daarin staat te lezen dat ingaande 1 juni 1963 een gedeelte van de houten industriehal aan de Graaf Florislaan 59 (later zat zwemschool Rozelaar hierin), is verhuurd aan de Gebr. Deen, handelend onder de naam Polyform Plastics. Het bedrijf is in 1961 begonnen in Hoogkarspel en komt naar Medemblik omdat het daar de benodigde grotere ruimte kan vinden. Het produceert dakopstanden voor lichtkoepels, carrosserie-onderdelen voor vrachtwagens en caravans en kabelgoten. Hoewel nog klein (twee firmanten en drie medewerkers) en jong, gaf de Economisch Technologische Dienst (ETD) van Noord-Holland een positief advies af. Met name vindt het ETD belangrijk dat de, vanwege de sterke groei van de omzet, sterk gestegen kapitaalbehoefte grotendeels zonder vreemd geld kan worden gefinancierd.

Onder voorbehoud wegens het korte bestaan, wordt de verwachting van een goede toekomst met verdere expansiemogelijkheden uitgesproken.

Afb.2: Fabriekshal Burgemeester Schoutsenstraat.

Polyform wil vervolgens een eigen gebouw opzetten op het gemeentelijk industrieterrein, aan Zeldenrust tussen de Zandwegsloot en het aan Plastic Packing in optie gegeven terrein. B&W stellen voor het terrein te verkopen dan wel in optie te geven. Het bedrijf wil van de dan nog bestaande investeringsregelingen van het ministerie van EZ gebruik maken. De raad gaat akkoord op 28 april 1964. Op 23 september stellen B&W voor om de overeenkomst met Polyform Plastics te herzien en er een erfpachtconstructie van te maken. Polyform gaf in de briefwisseling met EZ aan dat het zelf onderdelen voor de bouw van de industriehal gaat maken, met name gewapende polyester panelen voor de wanden. Dit zou dan meteen een nieuw product voor de markt zijn.

Inmiddels was het personeelsbestand gegroeid naar 10 personen. Men maakte zelf mallen, waarin dan kunststof werd geperst.

De prijsreductieregeling [zegt mij niets] van EZ wordt van toepassing verklaard en aan Zeldenrust wordt de nieuwe hal neergezet.

In de periode 1967-'68 treedt verwijdering op tussen de broers en Koos vertrekt naar Emmeloord, waar hij begint met Deen Polyester. Jos vertelt daarover dat het een vrij groot bedrijf werd waar ca. 100 mensen werkten en dat in 2009 failliet ging.

(Terzijde: er zou daarna een doorstart te hebben plaatsgevonden en er is nog een website in de lucht, maar de telefoon wordt niet opgenomen).

Theo gaat door met hetzelfde productenpakket, maar hij besluit op een later tijdstip om de naam te veranderen in Resicon (Res van resin-hars en con van constructies). Het was gebleken dat de naam Polyform vaak werd verward met een bedrijf dat Polynorm heette. De afzet groeit, ook in Medemblik, verder en uitbreiding van de productiecapaciteit is gewenst. Uit de notulen van de gemeenteraad blijkt dat op 26 september 1974 de raad akkoord gaat met het voorstel om de industriegrond die in 1964 in erfpacht is gegeven aan Resicon te verkopen. De prijsreductieregeling blijkt te kunnen worden toegepast. Bij de locatie wordt gesproken over zowel Nijverheidsweg als Zeldenrust.

Jos vertelt dat er inderdaad, naast de fabriek aan de Zeldenrust, een nieuwe fabriek aan de Nijverheidsweg is neergezet en wel op de plek waar nu (2018) Praktisch Projectmeubel en KlusWijs zijn gevestigd. Er werkten in totaal wel 80 tot 100 mensen bij Resicon. Circa de helft van de productie werd in het buitenland afgezet. Hijzelf is er in 1976 gaan werken. Andere namen zijn: Theo Siepe, Willem Boscher, Hermsen, Sjaak Hooiveld, Dirk Steketee, Ad Heddes, Andries van Wijk.

Een bijzonder punt dat we hier moeten belichten is het aantrekken van gastarbeiders. De industrie in Medemblik groeide zodanig snel dat Nederlandse arbeiders nauwelijks meer te krijgen waren. De fabrieken concurreerden stevig met elkaar om aan arbeidskracht te komen. Theo Deen is hierop begonnen met in eerste instantie Joegoslaven naar Medemblik te halen. Hij had woonruimte voor hen beschikbaar in Andijk. Midden jaren '70 kwamen daar vooral Turken bij. Zodoende is de grote Turkse gemeenschap in Medemblik ontstaan. Dat Theo Deen gedwongen was om gastarbeiders aan te trekken zal ook te maken hebben gehad met de stank die soms vrij kwam in het productieproces. Ook de mensen die in Plan West woonden hadden hier last van, is mij verteld door Paul Kühr.

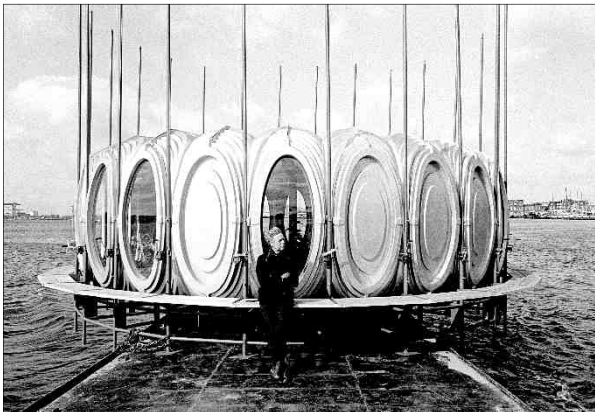
Bij Resicon blijken ook enkele bijzondere producten te zijn vervaardigd. Jos was het vergeten, maar in het 'Bericht aan de leden van de Vereniging Hendrick de Keyser' van augustus 2018 wordt melding gemaakt van een aanwinst geheten 'De Shelter'. Het blijkt te gaan om een experimenteel prototype voor industrieel te vervaardigen woningen.

Afb.3: Opening in 1974 van de nieuwe Resiconfabriek.

De woningen moesten schaalbaar en verplaatsbaar zijn, vrij indeelbaar, op te stellen in groepen en koppelbaar, geschikt om te bouwen op land en in water.

Binnenhuisarchitect en industrieel vormgever Kor Aldershoff ontwierp het proefmodel dat kon drijven. De metalen draagconstructie werd gemaakt door de Nederlandse Scheepsbouw Maatschappij en de polyester bovenbouw, met binnen- en buitenschil en plexiglas ruiten, door Resicon uit Medemblik! Toen ik Jos dit liet lezen herinnerde hij zich dit weer: 'Ik kan me nog herinneren dat ik als 10-jarige meeging naar de beurs en daar stond dat prototype. Vond ik toen heel fascinerend'.

Afb.4: Experimentele woning De Shelter (1970).

Jos herinnert zich nu ook een ander project, voor het Scapino ballet. Daar heeft Resicon bollen voor gemaakt, waarin de dansers kropen en rolden over het toneel. Uit de NRC van 27 april 2012:

'Vraag een liefhebber naar het werk van Koert Stuyf, en ze worden steevast genoemd: de eieren. Eind jaren zestig trachtten drie reusachtige eieren zich, tergend langzaam, op een bolvormige verhoging van het toneel te rollen.'

Hun mysterieuze 'dans' kwam uit het binnenste van de polyester bollen, waar Stuyf, zijn vrouw Ellen Edinoff en een danser van Het Nationale Ballet hun behuizing lieten voortbewegen. Het invloedrijke Mutation, in 1969 gecreëerd voor Het Nationale Ballet, ontketende een theaterrel. Tijdens de voorstelling liepen de meningsverschillen onder het publiek hoog op en werd er gefloten, geschreeuwd en met fruit gegoid. De dansers moesten beschermd worden tegen toeschouwers die het toneel opklommen om de witte bollen een zetje te geven. Omdat zij vonden dat er gedanst moest worden. De term 'anti-dans' raakte in zwang en voor velen was Stuyf even geniaal als grootheden als Merce Cunningham of de jonge Robert Wilson.'

Op bijgaande foto zien we aan de ene kant van het ei Theo Deen en aan de andere kant Koert Stuyf van het Scapino ballet.

Afb.5: Koert Stuyf (links) en Theo Deen met een bol voor het Scapino ballet (1969).

Na de opgang vanaf begin jaren '60 begint de neergang in de jaren '80. De bouw lag op z'n gat, aldus Jos Deen, en dus ook de polyestermarkt voor de bouw waarin Resicon was gespecialiseerd. Theo Deen besluit hierop om de locatie Nijverheidsweg te verkopen aan Swan. Hij trekt zich terug op de locatie Zeldenrust. Begin jaren '80 wordt het voorste deel van Zeldenrust verkocht (daar zit nu de bowlingbaan) en werkt nog 10 man in de polyester. Theo bemoeit zich hier niet meer intensief mee. Hij is inmiddels ook franchisenemer van Portas (renovatie van deuren door het aanbrengen van een mantel van kunststof) en van Plameco (spanplafonds). Theo stopt er uiteindelijk mee en een andere zoon, Timo, gaat verder. Vervolgens stopt Timo ook en wordt het bedrijf overgenomen door Bouwspecialiteiten Schagen. Theo Deen is in 1999 overleden na een verkeersongeluk.

Swan kunststoffen

Adrie van der Slot, jarenlang productie leider bij Swan kunststoffen, raakt via Egbert Mulder verzeild bij dat bedrijf in Medemblik. Beiden werkten aanvankelijk bij Luxor Plastics in Amsterdam totdat van de ene op de andere dag de deur dicht ging bij Luxor. Adrie ging bij PCM in Ede werken, terwijl Egbert een bedrijf begon in Wieringerwerf dat matrijzen maakt voor Ypma bv te Zwanenburg, een productie- en handelsbedrijf in plastic bloempotten. Toen zich een grote klant aandienende verhuisde Egbert met zijn bedrijf naar Medemblik, naar Nijverheidsweg 4, waar nu Autoschadebedrijf KWB is gevestigd.

Egbert haalde Adrie naar Medemblik als productie-leider, toen zijn zwager invalide raakte. Helaas ging het bedrijf failliet toen de grote klant afhaakte. Vervolgens heeft Ypma er geld in gestoken en ging Medemblik naast matrijzen (de mallen waarin de bloempotten werden gegoten) ook de bloempotten produceren en wel onder de naam Swan. In Zwanenburg bleef de handelsorganisatie achter. De productie breidde voortdurend uit en elk jaar kwam er een machine plus loods bij. Totdat het er te klein werd en in 1985-'86 de bedrijfshal van Resicon werd gekocht, op Nijverheidsweg 6 waar nu Klus-Wijs zit. Na enige tijd werd de productie van matrijzen afgestoten aan Portugal.

Vanwege de groei van de productie werd eerst overgestapt op 2-ploegendienst, later zelfs op 3-ploegendienst. Er werd dus 24 uur per dag geproduceerd en soms ook in het weekend. Op het hoogtepunt werkten er 30 à 35 mensen vast en ca. 70 in deeltijd. Zeker in de begintijd was het er heel gezellig. Er werkten veel Medemblikkers. Adrie noemt de Wittebollen, familie Ottens, René Walderam.....

Adrie was er productie leider en had daarbij wel enkele ploegenchefs onder zich. Hij regelde ook de uitbesteding van productie: intern draaiden 16 machines, extern ging het om 23 machines. Egbert was inmiddels vervangen door algemeen directeur Len Kneppers, die tot dan toe alleen de handelsorganisatie bestierde. André Marcus, schoonzoon van Henk Ypma, werd bedrijfsleider in Medemblik samen met Jan Klomp.

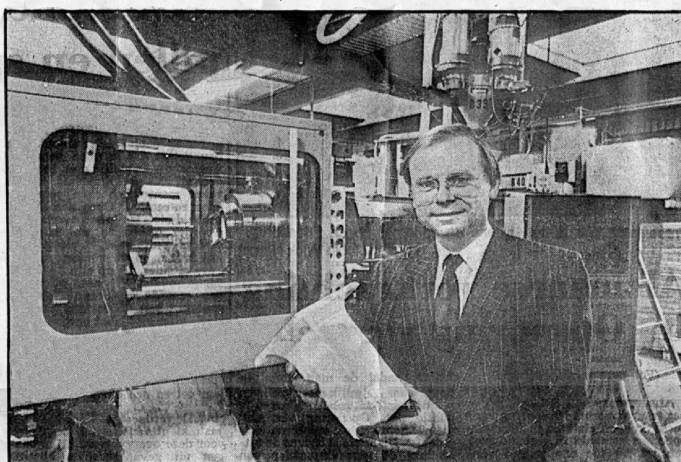
'Doorslaggevend was ondernemingsvriendelijke klimaat' Ypma BV bouwt een volledig nieuwe fabriek in Medemblik

(Van een medewerker)

MEDEMBLIK — De Medemblikker vestiging van Ypma bv uit Zwanenburg wordt medio volgend jaar flink uitgebreid. Op een 22 duizend vierkante meter groot braakliggend terrein achter de huidige vestiging van deze fabrikant en handelsonderneming van bloemisterij-artikelen komt een compleet nieuwe fabriek. De komende jaren moet deze meer dan twee maal zo groot worden als het tegenwoordige bedrijfspand aan de Nijverheidsweg. Ook de personeelssterkte gaat dan omhoog. Van negentig nu naar zo'n 180 mannen en vrouwen over niet al te lange tijd.

In Medemblik is de productiesector van het miljoenenbedrijf gevestigd. Elke seconde komt daar een nieuw product van de transportlijn. Dagelijks rijen vanaf de Nijverheidsweg vijf grote vrachtwagens van het eigen bedrijf vanuit de Radboudveste naar Zwanenburg. Ypma bv verkoopt zijn producten in meer dan vijftig landen overal ter wereld.

Daaronder alle landen in Europa, op Spanje en Portugal na waar nog invoerbeperkingen voor kunststof zijn ingesteld.

Ypma bv, een bedrijf voor bloemisterijartikelen, gaat in Medemblik het productiebedrijf met 22.000 vierkante meter uitbreiden. Directeur Len Kneppers: „Het aantal personeelsleden zal zeker verdubbeld worden.“

(Foto Marcel Rob)

Afb. 6: Ypma bloempottenfabriek bouwt nieuwe fabriek in Medemblik (ca. 1986).

Maar...toen kregen de gebroeders Ypma ruzie en besloten zo rond 1992-93 hun bedrijf te verkopen. André Marcus en Jan Klomp wilden de zaak overnemen, echter de ene broer Ypma gunde het niet de schoonzoon van de andere broer en toen werd het verkocht aan Deelens Productie Bedrijven.

Daarna is het bergaf gegaan. Een zeer grote Japanse klant werd verspeeld door 'onhandig' optreden van de directeur. In 1999 viel het doek, toen de poging mislukte om zelf, met een nieuw aangekochte machine, talkgevulde bloempotten te gaan maken. In het Leidsch Dagblad van 7 januari 2000 wordt gemeld dat Ypma International failliet is en overgenomen wordt door de Unic-Groep uit Nieuwkoop, bekend van de rode postbussen van de PTT. Volgens een verkoopdirecteur van Unic was in Medemblik te weinig geïnvesteerd in automatisering en was het de vraag of de fabriek in Medemblik zou blijven bestaan....niet dus.

Adrie heeft deze ontwikkeling niet afgewacht. De eerder genoemde Jan Klomp was inmiddels directeur van WISA, een producent van sanitaire producten op basis van kunststof. Adrie is toen via Jan in 1996 bij dit bedrijf in Arnhem gaan werken. Hij woonde doordeweeks in een caravan. Toen zijn vrouw, Joke Roozendaal, ziek werd is hij bij Unic in Nieuwkoop gaan werken. Hij kon dan iedere dag op en neer.

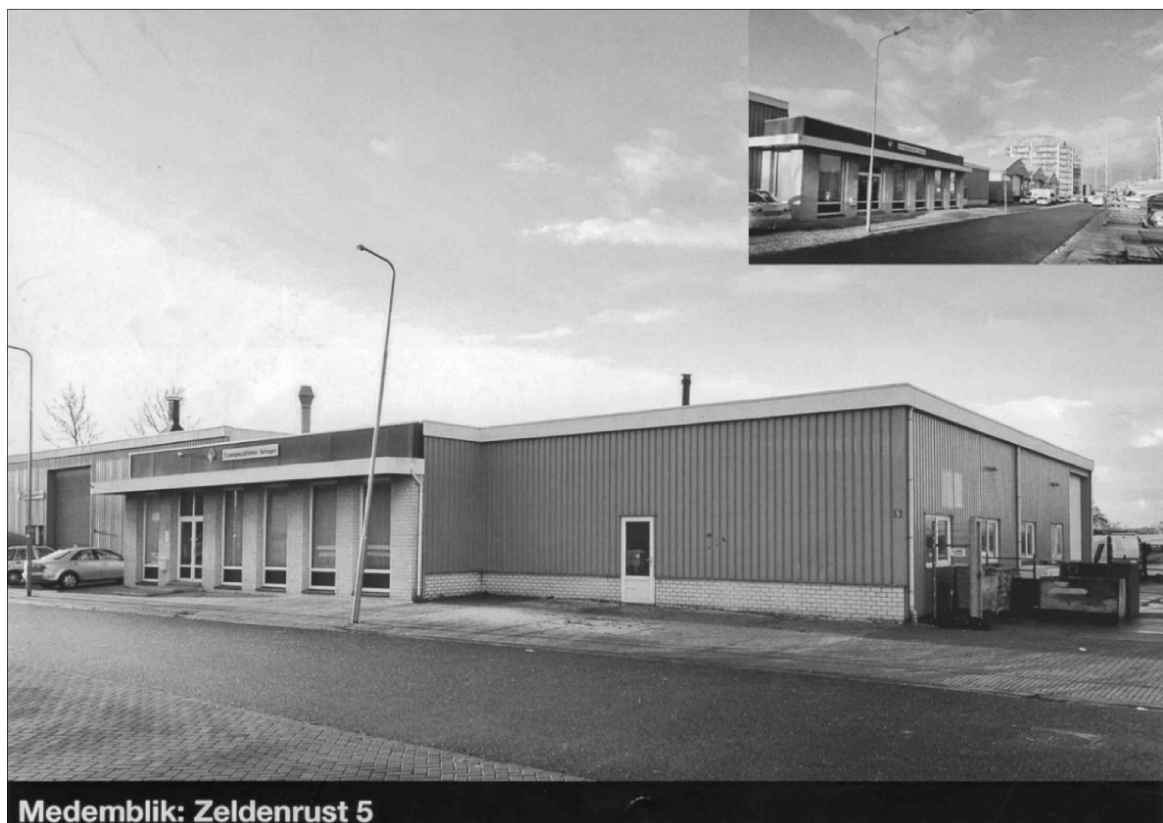
Bij Unic werkte iemand aan wie Adrie destijds een deel van productie had uitbesteed.

Eerst werkte hij als productie leider op het gebied van bloempotten, emmers en postbakken. Totdat die productie werd verplaatst naar Polen. Daarna is Adrie daar nog enkele jaren productiebegeleider koelboxen geweest. Dat was tot 2009 en toen ging ook Unic failliet met achterlating van een flinke portie niet uitbetaald salaris. Inmiddels had Adrie de AOW-leeftijd bereikt en daarmee kwam ook een einde aan zijn zwerftocht door de kunststofverwerkende industrie van Nederland.

Bouwspecialiteiten Schagen

Sjaak Beers is afkomstig uit Heerhugowaard en heeft een bouwkundige opleiding als achtergrond. Na die opleiding ging hij werken bij verschillende bouwbedrijven en begon in 1980 bij BIK Bouwproducten in Spanbroek, tegenwoordig JET BIK geheeten als onderdeel van de Duitse JET Group die sinds oktober 2018 in handen is van de Deense Velux Groep. BIK maakte (nog steeds trouwens) lichtkoepels.

Er werkten in Spanbroek 200 mensen en er was een polyester afdeling, waarvan Sjaak directeur was. Een grote verandering ontstond door het plotselinge overlijden van eigenaar Jaap Kuin. BIK werd overgenomen door een Engels bedrijf dat geen belangstelling had voor polyester. De betreffende afdeling werd eerst overgenomen door Ubbink, maar wat later besloten Sjaak en een collega (hoofd verkoop) om een eigen polyesterbedrijf te starten. Er moest nog wel iemand gezocht worden die de polyester verder verwerkte tot luifels, dakkapellen etc.

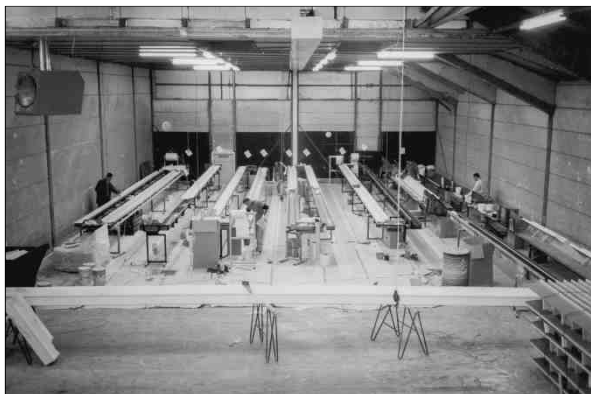
Afb.7: Fabricage van dakgoten (2002).

Zo'n bedrijf werd gevonden in Schagen en de eigenaar ervan werd mede-eigenaar van de polyester-fabriek. Het geheel kreeg de naam Bouwspecialiteiten Schagen. We schrijven dan 1991-'92.

Het bedrijf in Schagen marcheerde crescendo tot dat...zich een ontploffing voordeed tijdens het schoonmaken van een spuitmachine met aceton. Wederopbouw lukte niet zo makkelijk, maar intussen was er druk vanuit de verzekering om de vrijgevallen gelden snel te investeren. Zodoende kwam Resicon in Medemblik in beeld en kon in mei 1995 ruimte worden gehuurd bij Theo Deen, die een gebouw met Milieuvergunning bezat. Op 10 oktober vond de daadwerkelijke verhuizing naar Medemblik plaats. Inmiddels was de mede-eigenaar uit Schagen uitgekocht.

Er vindt snelle groei plaats en al gauw wordt de productielocatie te klein. Aan de overkant werd een hal gekocht van Jacques Temmerman (achter de Krakei). Toen de Krakei stopte werd ook dat pand gekocht. Inmiddels waren er in 2000 wel 75 mensen werkzaam, waarvan 50 in Medemblik en 25 monteurs buitendienst die elders in het land woonden. Afzet vond zowel in Nederland als in Duitsland plaats. De productie geschiedde via de hand lay-up methode. Op internet vond ik hierover de volgende omschrijving: *Hand lay-up is een arbeidsintensieve techniek die gebruikt wordt voor unieke (geen seriematige) producten. Het glasvezelpakket brengen we laag voor laag handmatig aan. Met een kwast of roller bevochtigen we elke vezellaag met hars. Ontluchten is hierbij belangrijk, want luchtinsluitels verzwakken het eindproduct. Daarom verwijderen we die met speciale teflon rollers.*

Het is dus een ambachtelijke manier van werken, zonder machines. Het assortiment aan producten dat op deze wijze werd vervaardigd is enorm. Ik tel er 15 op de folder: van deurluifels via schoorsteenomkledingen en bergingsdaken naar speciale projecten. Zo'n speciaal project was bijv. de samenwerking met Gerard Manshanden bij de ontwikkeling van de vishevel. Sjaak heeft hiervoor heel wat berekeningen en producten voor gemaakt. Deze samenwerking werd niet doorgezet.

Afb.8: Fabricage van dakgoten (2002).

Afb.9: Luifel van de Pier van Scheveningen (1999).

Dan ontstaat ook in Medemblik, op Zeldenrust 7, in 2002 een grote brand.

Afb.10: Brand op Zeldenrust 7 (2002).

De perikelen rond de brand leverden uiteraard veel zorg, maar ze werden opgelost. De tijd verstreek en Sjaak ging nadenken over zijn opvolging. Zijn compagnon, die vanuit huis in Maarheeze het verkoopkantoor leidde, werd uitgekocht. De zoon van Sjaak werd hoofd verkoop. Enkele interne kandidaten voor een managementovername vielen af. En toen kwam....de kredietcrisis en de grote recessie in de bouw.

Tijdens een fietstocht in Duitsland besloot Sjaak om er eind 2008 mee te stoppen. Er werden geen nieuwe orders meer aangenomen. Veel personeel, zo'n 30 man, kon bij Rhea botenbouw aan de slag, die in het voormalige gebouw van Polymarin was gevestigd. De andere 20 vonden elders een plek. De hallen werden verkocht of tijdelijk verhuurd. Sjaak zijn zoon zit nog in de branche, maar heeft de productie uitbesteed aan enkele bedrijven die de mallen in bruikleen hebben gekregen.

Sjaak zelf bleef actief in de branche via het voorzitterschap van de Vereniging Kunststoffen Compositen Nederland (VKCN). De vereniging is in 2000 opgericht en telde al spoedig 120 leden: productiebedrijven, leveranciers (bijvoorbeeld DSM) en kennisinstellingen.

In 2016 is de VKCN omgedoopt in CompositesNL, die haar taakstelling als volgt omschrijft: *'behartigt de belangen van alle partijen in Nederland die betrokken zijn bij de ontwikkeling, fabricage, onderhoud en hergebruik van producten waarin composiet technologie een rol speelt. Dit doet CompositesNL door het gebruik van composiet producten te stimuleren, toepassing te vergroten en acceptatie te verbeteren. Composiet producten hebben een meerwaarde voor de maatschappij, zowel voor bedrijven, overheden en consumenten'*.

Sjaak is tot 2005 voorzitter gebleven en stopte toen omdat het op dat moment te druk voor hem werd. In 2010 is hij ook uit het bestuur gestapt omdat hij niet meer zelf een bedrijf leidde. Hij werd gevraagd om als adviseur Milieu en Regelgeving aan te blijven. Dat doet hij tot eind 2018. Daarna is deze taak, die steeds veeleisender werd, overgenomen door de specialisten van BMD Advies.

Afsluitend vraag ik Sjaak hoe hij op werkzame leven terugkijkt. Al met al kijkt hij er met een goed gevoel op terug. Hij is er trots op wanneer hij in Medemblik en ook op andere plekken in het land, de producten terugziet die destijds in de fabriek te Medemblik zijn vervaardigd.

Th. Klabbers, Plastic Industrie

Plasticindustrie Klabbers uit Zeist vervaardigde voornamelijk hulpstukken voor water, rioleringsafvoeren, elektriciteit, beregening, etc. Sinds april 1965 is er een nevenvestiging in Medemblik en wel in een gehuurd pandje op Uiverstraat 7, waarin voorheen een autospuiterij was gevestigd. Vervolgens wordt overwogen om het hele bedrijf naar Medemblik te verplaatsen, wat blijkt uit een voorstel van B&W aan de raad op 18 februari 1966. Daartoe heeft Klabbers het oog laten vallen op een perceel naast Bobé. Op 15 juni ligt er het voorstel van B&W tot verkoop van het perceel aan Klabbers. In het WFA-dossier vinden we nog een kostenbegroting van de nieuwbouw, gedateerd 30 december 1968.

De heer Klabbers kwam regelmatig in Rotterdam langs bij het bedrijf van een collega in de plastic industrie. In dat Rotterdamse bedrijf werkte onder meer Henk den Besten. Henk kwam uit Schiedam en was in 1953 als 14-jarige al van school gegaan om met werk op sleepboten in de Rotterdamse haven het gezinsinkomen aan te vullen. Dat liep uit op een loopbaan in de grote vaart als machinist op een stoomboot.

Zoals dat nu eenmaal gaat leerde Henk aan wal een leuk meisje kennen, Dien Notenboom geheten, met wie hij in 1961 trouwde. Zodoende kwam Henk in het genoemde industrieel bedrijf aan het werk. Hij heeft toen een gedegen opleiding gekregen in het werken met hydraulische plastic verwerkende machines; die opleiding kreeg hij in Duitsland.

Dit zette wel zoden aan de dijk, want Henk heeft in dat Rotterdamse bedrijf een nieuwe afdeling opgezet op het gebied van spuitgieten en het blazen van bochten. Klabbers zag het wel zitten in de kundige en doortastende Henk, en met name voor het bedrijf in Medemblik dat hij voor zijn zoon wilde opzetten. De laatste had zelf geen affiniteit met de plastic industrie.

Toen Henk naar Medemblik kwam is het bedrijf eerst verhuisd naar een houten gebouwtje aan de Graaf Florislaan, dat werd gedeeld met zwemschool Rozelaar en de kinderledikantenfabriek van Verduin. Henk heeft daar de plasticfabriek opgezet. Maar al spoedig bleek de locatie te klein en vond een verhuizing plaats naar een nieuwe fabriek op Overleek 10. De fabriek heeft daar erg goed gedraaid en had circa 25 mensen in dienst. Enkele namen zijn Rinus de Lange, die de producten naar de afnemers bracht; de gebroeders Boelens; Arie Haakman; Thijs de Ridder; Rinus Klompe; Jos de Vries; mevr. Ruigewaard (van Jan Ruigewaard); Piet Wiebering.

Directeur was Theo Klabbers en bedrijfsleider, zoals gezegd, Henk den Besten. De administratie werd gevoerd door Cor Wiercx en Doortje Moes. Doortje heeft deze namen doorgegeven; zij nam de administratieve werkzaamheden over van Marja Meester die ging trouwen. Henk heeft zich in deze tijd verder geschoold via een opleiding materialenkennis in Amsterdam.

Afb. 11: Personeelsfeest bij Klabbers, v.l.n.r. Jos de Vries, Ineke van der Gragt, Henk Moes en Doortje Moes (ca. 1990).

Na goede tijden kwamen ook mindere, mede veroorzaakt door onevenredig grote onttrekking van middelen aan het bedrijf. Er kwamen conflicten en Henk nam enige tijd afstand van het bedrijf. Via leningen van het Rijk kon het bedrijf toch voortgezet worden onder voorwaarde van wisseling in de directie en toewijzing van een commissaris namens het Rijk. Klabbers ging Plastic Industrie Medemblik herten en kwam in een holding. Deze holding omvatte een aantal noodlijdende bedrijven en had als doel de levensvatbare delen bij elkaar te voegen.

Henk kwam weer terug en op zijn verzoek werd ook iemand voor de verkoop aangetrokken. Hoewel het bedrijf nog een aantal jaren aardig gedraaid heeft, kwam de afzet toch onvoldoende tot ontwikkeling. Uiteindelijk heeft de bank het faillissement aangevraagd, ergens in de jaren '90 van de vorige eeuw.

John Stavenuiter kwam in 1977 in dienst en heeft drie jaar als hoofd bedrijfsbureau bij Polymarin gewerkt. Hij omschrijft Jan Bos als een visionair ondernemer. Polymarin maakte eind jaren '70 een behoorlijke diversiteit aan producten.

Afb. 12: Fabriekshal Klabbers (ca. 1992).

Henk heeft uit de boedel nog een machine overgehouden, die hij zelf had gemaakt. Daar heeft hij nog een aantal jaren, samen met Dien, productie mee gedraaid in het voormalige gebouw van Europese Hardmetaal aan de Randweg. Hij huurde de ruimte van Dick Vijn Transport. Ze maakten vloer- en elektrische buizen onder de naam HB Plastics. Toen hij stopte heeft hij het bedrijf verkocht aan de magazijnmeester van zijn belangrijkste afnemer, Polva uit Enkhuizen, en is het onder dezelfde naam verder gegaan in Nibbixwoud.

Na zijn werkzame periode heeft Henk weer zijn sleepboot avontuur opgepakt. Hij kocht een monument uit 1905 en heeft daar 14 jaar met Dien op gewoond en gevaren door Nederland, België, Duitsland... Hij heeft, vaak op uitnodiging, de boot in allerlei havens tentoongesteld. Dat bracht hem op het idee om de Stichting Monumentale Bedrijfsvaartuigen Medemblik op te richten, in samenwerking met andere musea. Doordat hij geen eigen plek in de Westerhaven kon krijgen, lukte het echter niet om sponsors te vinden. Hij moest er daardoor teveel eigen geld in stoppen en is ermee gestopt. De boot is verkocht en Henk is met Dien, die inmiddels is overleden, weer aan wal gaan wonen.

Polymarin Composites

Polymarin is rond 1973 naar Medemblik gekomen. Het bedrijf is opgericht in Heerhugowaard door Jan Bos.

Zo bouwde het mallen en casco's voor jachten; onder meer voor Conyplex en de eerste mal voor het bekende zeilbootmerk 'Bavaria'. Ook heeft Polymarin jarenlang een bouw pakket bootje in het assortiment gehad. Dat kon wel een succesnummer worden genoemd, aldus José Zwier, directiesecretaresse van 1977 tot 1989. Polymarin heeft met die boot, de Pionier 930 die is ontworpen door Van de Stadt, ook jarenlang op de Hiswa gestaan.

Het productenpalet betrof verder verstelbare vloeren voor zwembaden, inclusief de eindmontage (een belangrijke 'cash cow' volgens Stavenuiter); vliegtuigonderdelen voor Fokker (wat voor het personeel destijds te hoog was gegrepen, waardoor er relatief veel werd afgekeurd); rotorbladen voor windmolens (onder meer die voor de eerste Ambtenaar) de grote passie van Bos.

José Zwier kan zich nog herinneren dat Polymarin, na het Olympisch succes van Stefan van den Berg, in samenwerking met Stefan, gestart is met de ontwikkeling van een tweeling-surfplank. Dit is echter nooit een succes geworden, maar het was wel een heel leuk project en een uitdaging voor het ontwerpteam. John Stavenuiter noemt nog als interessante opdracht de vervaardiging van de dekken en de opbouw van mijnenvegers voor de marine, als subcontractor van Van der Giessen-De Noord. Subsidie werd daarbij verkregen voor de bouw van een tweede loods, die later is afgebrand.

Voor het werk waren overigens geen Nederlanders te vinden, waardoor uiteindelijk het meeste door Engelsen is gedaan. Ook interessant was de opdracht voor de bouw van de neuskoepel en beschermkap voor de Arianeraket.

Eerst werden de bedrijfsactiviteit en het onroerend goed in Oosterhout verkocht. De focus kwam te liggen bij de productie in Medemblik van rotorbladen en matrijzen voor de fabricage van rotorbladen voor wind- en getijdeturbinen.

Afb. 13: Pionier 930, geproduceerd door Polymarin.

Bovengenoemde ontwikkelingen hebben Polymarin als interessante overnamepartner op de kaart gezet en in 1990 neemt de Koninklijke Maatschappij De Schelde het bedrijf over van Jan Bos. Er werkten toen 40 mensen (Provinciale Zeeuwse Courant, 31 oktober 1990). In een bericht uit 1998 op de website van het Reformatorisch Dagblad lezen we echter dat kunststoffendochter Polymarin 2,5 miljoen gulden verlies lijdt. Dat verlies blijkt in 1999 weer te zijn weggewerkt, maar in 2000 is het plan om Polymarin te verkopen aan Zeeland Wind Technology (ZWT). Er zou onvoldoende synergie zijn met de andere onderdelen van De Schelde.

Er is inmiddels ook een vestiging in Oosterhout en in totaal werken er 80 mensen (Provinciale Zeeuwse Courant, 17 februari 2000). Medio 2002 zijn er drie aandeelhouders: ZWT, een vehikel van dhr. Hagen en een administratiekantoor vertegenwoordigd door dhr. Visser. Op dat moment wordt Nico Bolleman aangetrokken om een herstructurering door te voeren. Hij heeft een zeer brede achtergrond in nucleaire technologie, verpakkingsindustrie, windenergie, etc., manager in rollen als Research & Development, productiedirecteur, algemeen directeur.

Voorafgaand aan die herstructurering was al een deel van de productie overgebracht naar Oosterhout. Bij de herstructurering zelf ging het er om van negen product-markt combinaties (allen verliesgevend) terug te gaan naar één (rotorbladen met een potentie) en zoveel als mogelijk de overige activiteiten te verkopen of snel te beëindigen.

Naast Engelsen werkten er inmiddels ook Medemblikkers en mensen uit de regio Noord-Holland. Nico Bolleman noemt De Groot als lokale medewerker, die zeer goed op de hoogte was. Na de brand van 2005 in het pand aan de Nijverheidsweg werd de productie van Medemblik stopgezet en overgebracht naar Hoorn (bladen tot 30 meter), terwijl de productie van bladen tot 50 meter werd opgestart in de Eemshaven.

Nico Bolleman is zelf niet meer aan het werk gegaan in Hoorn. In een artikel in Management Team van 19 februari 2008 staat dat hij in 2004 met Gerry van de Sluis, Emergya Wind Technologies heeft opgericht. Dit bedrijf kan gezien worden als een gedeeltelijke doorstart van de windmolenbouwer Lagerweij uit Barneveld. EWT laat stukjes van de molens over de hele wereld bouwen. In de Lagerweij-boedel zat ook een converteerbare obligatielening aan Polymarin. Door die in aandelen om te zetten had EWT een eigen wiekenbouwer. Auke Wiersma, operationsmanager, produceerde in Hoorn circa honderd sets (van drie wieken) per jaar.

Helaas duurt dat niet zo lang. Op 3 juli 2009 verschijnt het volgende bericht:

Windmolenwiekenproducent Polymarin in de Eemshaven in Groningen, is failliet. De 58 werknemers in de Eemshaven zijn ontslagen. Het bedrijf heeft het hoofdkantoor in het Noord-Hollandse Hoorn. Daar staan 20 mensen op straat. Het bedrijf produceert rotorbladen voor windturbinen. (www.hoorngids.nl).

EWT bestaat nog steeds en opereert wereldwijd. In de Supervisory Board vinden we bekende namen als Rijkman Groenink (voorzitter) en Maurits van Oranje. Nico Bolleman is nog actief via het herontwikkelingsbedrijf Business Creation en met name bij offshore windmolenparken via Blue H Engineering.

KD Polyesterbouw

Jos Deen volgde na de lagere school de opleidingen mavo en havo. Hij wist niet echt wat hij verder wilde, alleen wel dat hij niet lang wilde wachten met trouwen. De stap in het bedrijf van zijn vader lag in deze situatie tamelijk voor de hand. Na enkele jaren begon hij zich echter af te vragen of hier wel zijn toekomst lag. Hij kon het niet goed vinden met de bedrijfsleider en aangezien zijn vader nog jong was, lag eventuele opvolging nog lang niet in het verschiet. Met zijn oom Klaus Kalliski, ook bij Resicon werkzaam, besluit hij in 1981 voor zichzelf te beginnen. In eerste instantie werd aan de Dissel een pand gehuurd van Gerard Noor. Na vijf jaar werd een eigen pand neergezet op Dissel 13.

Vader Theo was er niet blij mee, maar het scheelde natuurlijk wel dat ze geen directe concurrenten werden. Resicon maakte zijn producten namelijk via glas/hars spuiten. Het bedrijf van Jos en Klaus, KD Polyesterbouw geheten, ging de hand lay-up methode hanteren. Jos en Klaus gingen zich in eerste instantie richten op het vervaardigen van onderdelen voor caravans. Hun eerste grote klant was de bekende producent van vouwcaravans Paradiso. Die was net haar leverancier van onderdelen kwijtgeraakt en KD mocht proberen het over te nemen. Dat lukte uitstekend en naderhand vernamen ze van de eigenaren van Paradiso dat de kwaliteit die Jos en Klaus leverden ver uitstak boven wat andere potentiële aanbieders konden leveren.

(Terzijde: Paradiso is in 2001 failliet gegaan, maar in 2013 door enthousiaste ondernemers weer nieuw leven in geblazen).

Al heel snel, in 1982, komt er een nieuw product bij: wedstrijdboten in de 470 klasse. KD wordt benaderd door John Stavenuiter, opgegroeid in Heemskerk maar via het zeilen in Medemblik (heeft veel zeilbare dagen waarop je kunt trainen!) terecht gekomen en daar inmiddels ook woonachtig. Hij is scheepsbouwkundig ingenieur en zeilt in de Olympische 470-klasse. John heeft ideeën over een verbeterd concept voor de 470-boot. Hij was bezig met een bedrijfje in België, maar de samenwerking liep niet.

John kende KD van enkele reparatieklusjes en vroeg op een gegeven moment aan Jos: "Willen jullie niet een paar 470-ers maken?". John zou vijf klanten aanbrengen, die ieder f 1.000,- zouden aanbetalen voor de overname van een mal van de firma Dehler, die vijf jaar eerder was gestopt met de 470, maar de mal had bewaard.

(Terzijde: bij deze productiewijze wordt eerst een model gemaakt, vaak van hout, en om het model heen wordt dan via polyesterlaagjes de mal gemaakt. De uiteindelijke producten, zoals romp en dek, ontstaan door de mal eerst met was te behandelen, waarop de gelcoat (kleurlaag) kan worden aangebracht om dan weer dikte op te bouwen door laagjes van glasvezel en polyester aan te brengen. Als dat goed verloopt kan het product na het uitharden uit de mal worden gelost/trokken).

De mal van Dehler, waar we het over hadden, wordt opgehaald en een eerste 470-wedstrijdboot gebouwd. Met die boot doet John vervolgens mee aan een internationale zeilweek in Cannes en....eindigt op de 1e plaats!

Het balletje gaat nu rollen. Vanuit de hele wereld komen de opdrachten binnen. De 470-ers uit Medemblik steken mijlen ver uit boven wat verder te krijgen is op de markt. John Stavenuiter zet zo wél de sportieve concurrentie tegen zichzelf in het zadel (een verwijt van de zeilbond), maar zakelijk gezien staat daar tegenover dat hij ook meedeelt in de winst. Zijn vrouw (Henneke) zorgt er bovendien voor, dat de boten compleet worden afgeleverd met beslag en desgewenst ook met mast, zeilen en wat dies meer zij. Zo wordt zijn bestaan als zeiler bekostigd. John is eigenlijk een soort vertegenwoordiger voor KD in de internationale zeilwereld waarin hij zich beweegt.

De Olympische Spelen van 1984 in Los Angeles verlopen zeer succesvol voor KD. De 470-klasse kent 30 deelnemers, waarvan 6 met de KD-boten varen. De KD-ers worden: 1^e (Spanje), 3^e, 4^e, 7^e, 9^e en 15^e. Een geweldig succes, waarover Jos met trots verhaalt. John zelf wordt negende en dat valt tegen gezien de nummer-1-positie op de world-ranking list, die hij toen voor het tweede jaar bekleedde.

Oorzaak is een protest tegen de specificaties van zijn boot (achteraf onterecht) waardoor hij met een oudere reserveboot moest varen. Er ontstond zelfs een levertijd van een jaar voor de KD-boten en een handel in bouwnummers! In 1988 wordt bij de Olympische Spelen in Spanje door een Frans team wederom een 1e plaats behaald met een 470-er van KD.

Afb. 14: John Stavenuiter in een KD boot tijdens zeilwedstrijden in 470-klasse te Cannes (1984).

Wat verklaart nu het succes van de KD-boot? John noemt een aantal factoren. De mallen van Dehler bezaten al een snelle vorm; het slimme constructieplan zorgde voor een hogere stijfheid/vormvastheid; de beste materialen werden toegepast; gebruik werd gemaakt van de kennis van Polymarin, dat onderdelen maakt voor Fokker en waar John had gewerkt; het verwarmen van de boot in een oven, om het polyester beter te laten uitharden, was nieuw in de botenbouw. Alles goed en wel, maar na 1988 werd het wat rustiger met het bouwen van wedstrijdboten. De concurrentie ging de sterke punten van de KD-boot kopiëren. De productie die overbleef werd te klein en te bewerkelijk om in de lucht te houden.

Inmiddels was de afzet op het gebied van de automotive flink gegroeid. Het betrof bijv. vrachtwagenkappen en vooral onderdelen, kapjes en schotjes, voor kleine vrachtwagentjes met een zogeheten 'grijs kenteken'. Ook werden enkele sloepen gemaakt. Er werd verhuisd naar de overkant, Dissel 13, en daar werd ook nog bijgebouwd. Het personeelsbestand ging omhoog van 8 à 10 man in 1986 tot wel 25 man in 1989. Nog steeds werd gewerkt via de arbeidsintensieve hand lay-up methode.

In 2001 hield Jos het voor gezien en verkocht zijn aandeel aan Belder Prefab in Wieringerwerf. Vervolgens kwam het bedrijf in handen van accountantskantoor Jos Veldhuis in Oosterblokker. In de crisistijd ging het failliet en is overgedaan aan Fish-Flow Innovations. Voor dit bedrijf van Gerard Manshanden, werden inmiddels al componenten vervaardigd. Jos Deen zelf is verder gegaan als freelancer op het gebied van polyesterbouw.

Rhea Polyesterverwerking

Hierboven zagen we, dat de locatie aan Nijverheidsweg 7 leeg kwam te staan na de brand in 2005. Vervolgens heeft Rhea Botenbouw er enkele jaren in gezeten. Dit bedrijf zat oorspronkelijk in Hoorn, zoals blijkt uit onderstaande tekst die ik vond op internet, (<http://www.meervalstudiegroep.com/GipsyV480.html>):

Rhea Boten Bouw uit Hoorn kwam met twee polyester visboten op de markt, die speciaal bedoeld zijn voor de verticaalvisserij: de Gipsy 430 en de V 430. Omdat Rhea-directeur André Overmars kan toveren met polyester, maar geen sjoege heeft van verticaalvissen, werden verschillende roofvisspecialisten bij de ontwikkeling betrokken. Deze mannen gaven duidelijk aan dat de bank, achterin het proefmodel, voor het populaire backtrollen in de weg stond. Resoluut kortte André Overmars de bank in, om beenruimte te creëren. Ook op andere punten willigde Rhea de wensen van de sportvissers in.

Het resultaat waren twee keurige visboten die perfect geschikt zijn voor de verticaal visserij (met aas recht onder de dobber vissen, SP). Van polyester.

In 2003 bracht Rhea het grotere broertje van de Gipsy V 430 op de markt: de Gipsy V 480.

Toen het bedrijf zich in Medemblik vestigde is het omgedoopt tot Rhea Polyesterverwerking. Een belangrijke opdracht werd verkregen voor de bouw van marineschepen, die in Nigeria inspecties zouden verrichten bij de olieleidingen. Helaas werd de tweede serie boten niet afgenomen hetgeen in 2009 tot het faillissement van het bedrijf leidde (informatie Sjaak Beers). Toch heeft kennelijk een doorstart plaatsgevonden. Immers op internet kwam ik Rhea Composites te Franeker tegen met een vergelijkbaar productengamma, inclusief de Gipsy visboot!

Polux

Polux werd in 2004 opgericht in Enkhuizen door René Valk, Mario Vertelman en Jack Smit. In 1984 is Jack, die de informatie over Polux heeft verstrekt, begonnen als werkvoorbereider bij BIK Bouwproducten, toen nog onder directie van Jaap Kuin. Hij deed daar de eerste ervaringen op met composieten, vezel versterkte kunststoffen: lichtkoepels, dakkapellen en deurluifels. Hijzelf, René Valk en Mario Vertelman waren, voorafgaand aan de oprichting van Polux BV, werkzaam bij respectievelijk Bouw-specialiteiten Schagen BV en Elan Polyester (v.h. Resicon).

Polux specialiseerde zich bij de oprichting in het maken van eenvoudige bouwproducten, zoals dakgoten, windveren en luifels. René Valk hield zich daarbij bezig met technische ontwikkeling en projectbegeleiding. Mario Vertelman leidde de fabriek en ontwikkelde de nieuwe productietechnieken en Jack Smit, met een achtergrond in bouwkunde, hield zich vooral bezig met marketing en sales. Vanaf 2008 ontwikkelde het bedrijf nieuwe productietechnieken waarmee ook complexe bouwelementen gemaakt konden worden zoals complete gevels. Werknemers van het eerste uur waren, naast Jack Smit, René Valk en Mario Vertelman: Arjen Vijn, Jeroen Maas, Hans Valk, Diane Roozenaal en Stefan Smit.

Medio 2009 verhuisde Polux naar Medemblik, Nijverheidsweg 7. Dat pand stond al enige tijd leeg toen Polux het kocht en gaf de indruk dat het inderhaast was leeggehaald. Er was veel 'afvalmateriaal' achtergelaten en er moest eerst grondig opgeruimd, schoongemaakt en verbouwd worden, alvorens het in gebruik genomen kon worden. Dat gold zeker ook voor de verbrande hallen aan de achterzijde van het pand. Het zag er daardoor niet zo mooi uit. Daar stond als groot voordeel voor Polux tegenover dat de hal groot en hoog was en toegerust met bovenloopkranen. Dit kwam de productie van grote en complexe gevelementen zeer ten goede.

In 2010 startte Polux met de ontwikkeling van de grootste en meest complexe composiet gevel van Europa: het Stadskantoor Utrecht.

Deze opdracht is na veel problemen tussen aannemer en gevelbouwer uiteindelijk alsnog door Polux geproduceerd en geleverd. De eerder uitgekozen producent/gevelbouwer bleek niet te kunnen waarmaken wat hij had beloofd. De problematiek tussen aannemer en gevelbouwer was op dat moment dusdanig ernstig van aard dat Polux daar uiteindelijk slachtoffer van is geworden en in 2014 zelfs faillissement heeft moeten aanvragen. Door de crisis in de bouw was geen van de belanghebbenden bereid om het bedrijf in afgeslankte vorm door te laten gaan. Op dat moment werkten er ca.120 medewerkers in twee vestigingen: Medemblik (90) en Enkhuizen (30).

Ee-pol

Ee-pol is opgericht 31 mei 2007 te Kreileroord. Het behoort volgens de indeling van de Kamer van Koophandel tot de categorie 'Vervaardiging van overige producten van kunststof'. Oprichter Erik Kuipers heeft bij Jos Deen gewerkt. Hij ging voor zichzelf beginnen als glazenwasser en stapte vervolgens over op montagewerk. Jos besteedde werk bij hem uit en droeg een klant over. Erwin van der Linden kwam later bij, terwijl Erik alweer tien jaar weg is bij Ee-pol.

Afb. 15: Werk aan de gevel voor het Stadskantoor Utrecht.

Een aantal oud Polux-werknemers heeft zich na het faillissement aangesloten bij Flexipol en van dat bedrijf een nieuwe technologisch innovatieve onderneming gemaakt. Flexipol wordt geleid door Stefan Smit, die dit bedrijf had opgericht. Het hield zich, voorafgaand aan het faillissement van Polux, voornamelijk bezig met het via een website belevaren van de particuliere markt. Vanaf 2014 is Flexipol ook gaan produceren en zodoende kon de specialistische composiet expertise van Polux behouden blijven, aldus Jack. En daardoor kon de markt bediend worden op een technisch gelijkwaardig niveau. De concurrentie was niet in staat de technische complexe projecten, zoals composiet gevels, over te nemen van Polux en te produceren naar de kwaliteitsmaatstaven die vastgelegd worden in dit soort opdrachten. Flexipol kon in die behoefte voorzien en doet dat tot op de dag van vandaag nog steeds.

Jack Smit is op dit moment werkzaam als ondernemerscoach en bedrijfstrainer (NLProfiling). René Valk is werkzaam bij Flexipol als projectleider en technisch specialist. Mario Vertelman heeft na een aantal jaren werkzaam te zijn geweest bij Flexipol als bedrijfsleider, gekozen voor een nieuwe richting buiten de composiet industrie.

Sjaak Pronk
Medemblik, maart 2019

Geraadpleegde bronnen

WFA-Westfries Archief, Hoorn: GBM-Gemeentebestuur, Medemblik 1933-1980, diverse inventarisnummers.

Knipselarchief mev. Deen.

Leidsch Dagblad, 7 januari 2000.

Een uitgebreid notenapparaat kan worden geraadpleegd in de bibliotheek van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik".

Herkomst afbeeldingen:

OKV "Medenblik": 1.

NHD: 2, 6.

Mev. Deen: 3, 5.

Roos Aldershoff: 4.

Sjaak Beers: 7-10.

Doortje Moes: 11.

Henk den Besten: 12.

Website Van de Stadt: 13.

John Stavenuiter: 14.

Jack Smit: 15.

Jaarverslag 2017 - 2018

Opening

De opening wordt verricht door de voorzitter, dhr. T. Pronk.

Bestuur

Dit jaar zijn de heren A. Gieling, K. Stavenuiter en de secretaris R. Boekel aftredend. K. Stavenuiter is niet herkiesbaar. A. Gieling en R. Boekel, die wel herkiesbaar zijn, worden herkozen. K. Stavenuiter wordt benoemd tot erelid.

Leden

De vereniging heeft 391 leden. Ten opzichte van vorig jaar is het aantal leden gelijk gebleven.

Overleden leden

In het afgelopen jaar namen wij afscheid van:

- * André Arendse;
- * Roely Ciari-Oostwouder;
- * Kees Langereis;
- * Harry Lanjouw;
- * Rinus Alkema.

Stadswandelingen

Dit jaar hebben wij 5 stadswandelingen verzorgd. De deelnemers hieraan kwamen niet alleen uit Medemblik. Via de website wordt aan dit stuk promotie van Medemblik bekendheid gegeven.

Lezingen

- * 24 november 2017, Jaarvergadering met na de pauze Els Winters over Middeleeuws leer;
- * 23 februari 2018, Peter Swart: 'Een Medemblicker oorlogsschip in Finse wateren'. Een zeer drukbezochte lezing;
- * 16 maart 2018, Arnold de Greeuw: 'De foto-collectie van Annie Boekel';
- * 24 april 2018, Netty Zander: 'Laat je omarmen door de Westfriese omringdijk';
- * 20 oktober 2018, Michiel Bartels en Jasper Leek: 'Bommen en granaten in de marinehaven van Medemblik en Middeleeuwse nederzettingen in de Wieringermeer'. Wederom een vol "Sint Pieter".

Jaarlijkse excursie

De jaarlijkse excursie vond plaats op 9 mei 2018. Reisdoel was de dynamische stad Deventer. We sloten af met een diner in Medemblik. Het was wel ontzettend jammer, dat er maar zo weinig mensen (slechts 34!) deelnamen aan de excursie.

Schenkeningen

Ook dit jaar heeft de vereniging weer veel schenkingen mogen ontvangen. Hiervan is een overzicht beschikbaar, dat op verzoek door de secretaris wordt toegezonden.

Huisvesting

De asbestplaten, die in het verleden aan de buitenzijde onder de dakpannen van het pand in de Torenstraat zijn aangebracht, zijn - ondanks dat er wat misverstanden waren over het aanvragen van de hiervoor benodigde vergunning - uiteindelijk verwijderd.

Het gasverbruik van de centrale verwarming in de "Vier Weeskinderen" blijft ons zorgen baren. De huisvesting van het Stadsmuseum is in ieder geval gewaarborgd tot 1 juli 2023. Wat er verder gaat gebeuren, is op dit moment niet duidelijk. Wij blijven de ontwikkelingen met belangstelling volgen en zullen hier zo nodig op inspelen.

Openstelling Stadsmuseum

Een woord van dank aan alle vrijwilligers, die het mogelijk maken om onze collectie te tonen, is op zijn plaats. Het is de bedoeling om in 2019 in de Middenkamer een expositie te wijden aan de Gouden Eeuw.

Verslag kascommissie

De kascommissie, bestaande uit de heren Gerard van As en Koos Minnema, heeft de boeken onderzocht en alles akkoord bevonden (decharge voor goedkeuring penningmeester).

Benoeming nieuwe kascommissie

Voor 2019 worden de heren Koos Minnema en Benno Hoekstra en als reserve-lid de heer Hans van der Klein benoemd.

Verslag penningmeester

De penningmeester, de heer T. Gieling, geeft aan, dat het afgelopen boekjaar een negatief saldo kent van € 1.115,=. Dit is helaas meer dan was voorzien.

Vooruitblik naar 2019

Als de jaarlijkse excursie doorgaat, zal deze plaatsvinden op woensdag 8 mei 2019.

Het ontwerp van een gedenkteken, dat hopelijk kan worden geplaatst in de Muntstraat ter hoogte van het oude Muntgebouw, is inmiddels gereed. Er wordt op dit moment de laatste hand gelegd aan de voltooiing van de aanvraag van de voor de plaatsing benodigde vergunning. Daarna kan worden gestart met het verkrijgen van de hiervoor benodigde financiële middelen.

T. Pronk, voorzitter,
R. Boekel, secretaris,
Medemblik, augustus 2019.

Colofon

Secretariaat:

R.J. Boekel Westersingel 10 1671 GN Medemblik Mail: r.boekel@quicknet.nl

Ledenadministratie:

A.T.N. Gieling Pampus 42 1671 RK Medemblik Mail: atn.gieling@quicknet.nl

Website:

<http://www.okv-medenblick.nl>

Contributie lidmaatschap:

€ 20,-- per jaar.

Jaaruitgave:

€ 9,-- per exemplaar.

Bestuur Oudheidkundige Vereniging "Medenblick":

A.J. Pronk	Voorzitter
A.B. Gieling	Vice-voorzitter
R.J. Boekel	Secretaris
A.T.N. Gieling	Penningmeester
Mw. T. Huesmann	Coördinatrice
Mw. J. Mureau-Droog	Bibliothecaris
A. Dudink	Coördinator

Stadsmuseum:

Op de eerste verdieping van het voormalige stadhuis aan de Dam is een permanente tentoonstelling ingericht over de geschiedenis van de stad Medemblik. In drie vertrekken staan vitrines met voorwerpen en bodemvondsten. Ook de statige burgemeesterskamer is toegankelijk.

Het Stadsmuseum is van half april tot half september geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur en op afspraak. Meer informatie vindt u op onze website.

Medewerkers redactiecommissie Jaaruitgave:

A. Dudink
A. de Greeuw
A. Kamma
S. Pronk
Mw. A.J.C. Revier-van der Aar

Bankrekeningnummer:

NL77 ABNA 0586 8451 00,
p/a A.T.N. Gieling, Pampus 42, 1671 RK Medemblik,
tel. 0227 - 544057.

Drukwerk:

Rosier, Grootebroek.

